

EVALUATIERAPPORT
IN OPDRACHT VAN DE VLAAMSE GEMEENSCHAPSCOMMISSIE
EN HET BEVOEGDE COLLEGELID BRIGITTE GROUWELS

Buitenschoolse opvang in en met de buurt

Drie casestudies van Brusselse IBO's met nest- en webfunctie (XYZ-principe)

VLAAMSE
GEMEENS
CHAPSCO
MMISSIE

VBJK

Expertisecentrum voor
opvoeding en kinderopvang

BUITENSCHOOLSE OPVANG IN EN MET DE BUURT
Drie casestudies van Brusselse IBO's met nest- en webfunctie (XYZ-principe)

Evaluatierapport, 2009

Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het bevoegde collegelid Brigitte Grouwels en de Vlaamse Gemeenschapscommissie door VBJK, Expertisecentrum voor Opvoeding en Kinderopvang.
Onderzoekers: Katrien Van Laere, Wendy De Weyer
Redactie: Katrien Van Laere, Wendy De Weyer, Benedikte Van Eeghem

Wij danken in het bijzonder de bevroegde kinderen, ouders, begeleiders en verantwoordelijken van de IBO's voor hun openheid, enthousiasme en bereidwillige medewerking aan dit onderzoek. Ook bedanken we de bevroegde partnerorganisaties, met name Buurtsport, Beeldenstorm, Jeugd en Muziek Brussel, Brede School 'Spelen in verbondenheid', Circusatelier Zonder Handen en BroM (Brede School Molenbeek).

Wij danken Sigrid Arents voor een verkennend gesprek vanuit haar expertise als voormalige projectmedewerker van het XYZ-project.

Wij danken eveneens de leden van de reflectiegroep buitenschoolse opvang voor hun voortdurende kritische lezingen, aanvullingen en bijsturingen:

Geert Meys, Verantwoordelijke IBO De Buiteling
Ryn Huybrechts, Verantwoordelijke IBO De Puzzel
Ina Vanrijkel, Verantwoordelijke IBO KIK
Doenja Goutsmet, Verantwoordelijke IBO Sapperdeboere
Annelies Vangoidsenhoven, Verantwoordelijke IBO De Verliefde Wolk
Tina De Bakker, Verantwoordelijke IBO Nekkersdal
Sandra Van Der Mespel, Projectcoördinator VBJK
Sylvia Walravens, Stafmedewerker Kind en Gezin
Nathalie Reyntens, Stafmedewerker Kind en Gezin
Annelies Joos, Medewerker Steunpunt Diversiteit en Leren
Ilse Verbeke, VGC Algemene directie Welzijn, Gezondheid en Gezin, Lokaal overleg kinderopvang
Pieter Van Camp, VGC Algemene directie Cultuur, Jeugd en Sport, Coördinator jeugdendienst
Neal Raes, VGC Algemene directie Cultuur, Jeugd en Sport, Jeugdconsulent
Alexandra De Nil, VGC Algemene directie Onderwijs en vorming

Tenslotte richten we een woordje van dank tot Michel Vandenbroeck, vakgroep Sociale Agogiek van de Universiteit Gent en het team VBJK voor de diepgaande reflecties en verhelderende discussies. Ook willen we Stepha Van de Walle bedanken voor haar inzet en constructieve bijdrage aan dit onderzoek tijdens haar stageperiode bij VBJK.

VBJK, Expertisecentrum voor Opvoeding & Kinderopvang

Onderzoekscentrum verbonden aan de vakgroep Sociale Agogiek van de Universiteit Gent
Raas Van Gaverestraat 67A
9000 Gent
Tel: +32(0)9/232 47 35
Fax: +32(0)9/232 47 50
Email: info@vbjk.be
Website: www.vbjk.be

Foto's © VBJK

© 2009, VBJK vzw – VGC.

Uit dit rapport mag onbepaald geciteerd worden, met vermelding van de correcte bibliografische gegevens. Die zijn:

De Weyer, W. & Van Laere, K. (2009) *Buitenschoolse Opvang in en met de buurt. Drie casestudies van Brusselse IBO's met nest- en webfunctie (XYZ-principe)*. Gent – Brussel: VBJK vzw – VGC

Deel I Inleiding	7
I. Een blik op het verleden	9
II. Een blik op de toekomst	12
III. Het heden	13
Deel II Opzet bevraging	15
I. Inleiding	17
II. Actoren	17
1. Kinderen	17
2. Ouders	18
3. Begeleiders IBO	18
4. Verantwoordelijken IBO	19
5. Partnerorganisaties	19
Deel III Drie casestudies	21
I. Casestudy 1: IBO KIK	23
1. Voorstelling en historiek	23
2. Nest- en webwerking van het IBO	24
3. Krachtlijnen buurtgerichte buitenschoolse opvang	25
II. Casestudy 2: IBO De Buiteling	34
1. Voorstelling en historiek	34
2. Nest- en webwerking van het IBO	35
3. Krachtlijnen buurtgerichte buitenschoolse opvang	36
III. Casestudy 3: IBO De Verliefde Wolk	43
1. Voorstelling en historiek	43
2. Nest- en webwerking van het IBO	44
3. Krachtlijnen buurtgerichte buitenschoolse opvang	45

Deel IV Besluit	53
I. Inleiding	55
II. Naar een kwalitatieve invulling van buurtgerichte buitenschoolse opvang	56
1. De economische functie van buurtgerichte buitenschoolse opvang	56
2. De pedagogische functie van buurtgerichte buitenschoolse opvang	57
3. De sociale functie van buurtgerichte buitenschoolse opvang	61
III. Via een intersectorale samenwerking	63
IV. Beleidsaanbevelingen	66
1. Naar een kwalitatieve invulling van buurtgerichte buitenschoolse opvang	66
2. Via een intersectorale samenwerking	67
Literatuurlijst	71
Bijlage:	75
Visietekst buurtgerichte buitenschoolse opvang met nest- en webfunctie	

DEEL

I

Inleiding

In opdracht van de Vlaamse Gemeenschapscommissie heeft VBJK, het Expertisecentrum voor Opvoeding en Kinderopvang, een evaluatierapport gemaakt over de huidige praktijken in 'buurtgerichte buitenschoolse opvang met nest- en webfunctie'. Buitenschoolse opvang met een nest- en webfunctie (XYZ-principe) is geen nieuw verhaal. We bekijken eerst de historiek en de huidige situatie van de IBO's in Brussel en Vlaanderen. Daarna zien we wat de toekomst voor deze IBO's in petto heeft.

I. Een blik op het verleden...

Enkele jaren geleden heeft de Vlaamse Gemeenschapscommissie in samenwerking met enkele initiatieven buitenschoolse opvang en VBJK in een actieonderzoek XYZ, een kader voor buitenschoolse opvang in een grootstad ontwikkeld. Dit kader wou een antwoord bieden op de noden en uitdagingen voor kinderopvang in een grootstad (Heiden, Arents & Vandenbroeck, 2003):

“Elke grootstad wordt gekenmerkt door een grote culturele, sociale en taalkundige verscheidenheid. Niet alleen de tweetaligheid van de hoofdstad maar ook de Brusselse gemeenten met elk hun eigen beleid, hun specifieke noden en aandachtspunten maken dit tot een complex werkterrein. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wordt de naschoolse opvang hoofdzakelijk door de scholen georganiseerd. Enkel een klein deel van de opvang is voor rekening van de IBO's.

Specifiek aan een grootstad is ook de grotere aanwezigheid van maatschappelijk kwetsbare groepen. Dat betekent vaak ook een materieel probleem zoals een gebrek aan geschikte infrastructuur, spelmogelijkheden en groene ruimten in meer kansarme buurten. Door het ontbreken van groene (speel)ruimte en door de vaak drukke straten, voelen de meeste ouders er weinig voor om hun kinderen buiten te laten spelen. Kinderen die niet naar de opvang of naar andere activiteiten gaan, blijven doorgaans thuis of gaan bij vriendjes spelen. Daarnaast zijn ouders niet altijd even goed geïnformeerd over het bestaande aanbod, of zijn ze dat wel maar laten ze hun kinderen er niet aan deelnemen omwille van bijvoorbeeld te hoog inschrijvingsgeld, de reputatie van de organisatie, enz. Daar komt bij dat in sommige wijken het aantal Nederlandstalige organisaties die een aanbod voor kinderen hebben, beperkt is.”

Zowel in het beleidsplan van het Lokaal Overleg Buitenschoolse Kinderopvang Brussel (2002) als in de beleidsbrief voor buitenschoolse opvang van de Vlaamse Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (2002), besloot men om, vanuit deze vaststellingen, buitenschoolse opvang een impuls te geven via netwerken met belendende sectoren (onderwijs, cultuur, sport en jeugd). De grote uitdaging was om de buitenschoolse opvangfunctie niet langer te bekijken vanuit het perspectief van de aanbieder, maar vanuit het perspectief van het kind. De opdeling in strakke sectoren zoals jeugdwerk,

onderwijs en kinderopvang werd dan ook in vraag gesteld. Bij dit meersporenbeleid werd specifiek verwezen naar Brede School en de Scandinavische experimenten met de integratie van school en kinderopvang. Op praktijkniveau betekent dit dat opvanginitiatieven een gevarieerd, laagdrempelig aanbod van vrijetijdsactiviteiten trachten te realiseren door een samenwerking te starten met organisaties en scholen uit de buurt.

De onderzoekers en praktijkwerkers in het actieonderzoek XYZ kwamen door de intersectorale samenwerking tot een nieuwe profilering van de buitenschoolse opvang. De opvanginitiatieven vervullen een dubbele functie: een nest- en webfunctie (XYZ-principe). Kinderen en ouders worden in dit proces als actieve participanten beschouwd.

*De **webfunctie** betekent dat men als buitenschoolse opvang instaat voor het creëren van een gevarieerd keuzeaanbod van vrijetijdsactiviteiten voor kinderen, in samenwerking met partners uit de buurt. Men bouwt daarom een netwerk uit om de toegankelijkheid van de andere voorzieningen voor kinderen van de buitenschoolse opvang te vergroten. De activiteiten vinden plaats in de infrastructuur van de partnerorganisaties. Kinderen maken hierdoor deel uit van hun buurt en krijgen de kans zich in deze buurt te bewegen. Ook is het mogelijk dat het IBO partnerorganisaties uitnodigt om activiteiten in het IBO zelf te organiseren.*

De uitbouw van een netwerk met partners uit de buurt is een verrijking voor het aanbod, maar kan een verarming voor de kwaliteit van de buitenschoolse opvang betekenen als er geen sterke uitvalsbasis is. Daarom heeft de buitenschoolse opvang een nestfunctie:

*De **nestfunctie** betekent dat de buitenschoolse opvang instaat voor het creëren van een veilige en geborgen omgeving waar kinderen (zelf)vertrouwen vinden en van waaruit zij 'vertrekken' naar het activiteitenaanbod in samenwerking met externe partners. De kinderen nemen in het nest deel aan geleide of vrije activiteiten of blijven er als ze er voor kiezen om niet aan het aanbod deel te nemen.*

Terwijl het nest eigenlijk de klassieke opvang na schooltijd is, fungeert het web als een aanvulling op het eigen aanbod van de buitenschoolse opvang, waar het kind al dan niet vrijwillig aan kan deelnemen. (Heiden, Arents & Vandenbroeck, 2003; Pirard, Ruelens & Nicaise, 2004).

In het XYZ-actieonderzoek zijn twee verschillende pilotprojecten volgens de nest- en webfunctie uitgetest, in een bestaand en een nieuw initiatief voor buitenschoolse opvang: IBO De Buiteling en IBO KIK.

De experimenten in het XYZ-actieonderzoek kregen navolging in het 'Lokaal beleidsplan kinderopvang en preventieve gezinsondersteuning' (2007-2009). Daarin legde VGC Collegelid Brigitte Grouwels (2007) de nadruk op de verdere uitbouw van kwalitatieve initiatieven buitenschoolse opvang. In Brussel wordt de naschoolse opvang hoofdzakelijk door de Nederlandstalige basisscholen georganiseerd. In 2005 maakten 5829 kinderen uit het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, dagelijks gebruik van de naschoolse kinderopvang in de Nederlandstalige basisscholen. 1467 kinderen gingen

naar het IBO. Een klein deel van de opvang van kinderen na school wordt dus door de initiatieven voor buitenschoolse opvang georganiseerd. Om een kwalitatieve uitbouw van IBO's te waarborgen, pleitte VGC Collegelid Grouwels in dit lokaal beleidsplan voor een meer intersectorale samenwerking (jeugd, onderwijs, welzijn, sport en cultuur) tussen verschillende organisaties en scholen, die gezamenlijk tegemoet komen aan de specifieke noden in een grootstad. Eind 2007 lanceerde de Vlaamse Gemeenschapscommissie naar aanleiding van Stedenfonds II, daarom een oproep voor de opstart of uitbreiding van een buurtgericht initiatief voor buitenschoolse opvang volgens het principe van een nest- en webfunctie (XYZ-principe). Concreet moeten nieuwe initiatieven voldoen aan enkele voorwaarden: buurtgericht zijn, kinderen beschouwen als actieve participanten in de buurt, drempelverlagend zijn naar vrijetijdsorganisaties in de buurt, via netoverschrijdende samenwerkingsverbanden een gevarieerd vrijetijdsaanbod realiseren en hierbij aandacht hebben voor het delen van infrastructuur.

In Brussel...

In het kader van de oproep van Stedenfonds II, worden in 2009 nieuwe buurtgerichte opvanginitiatieven met nest- en webfunctie opgestart of worden bestaande IBO's uitgebreid met nieuwe buurtgerichte vestigingsplaatsen met nest- en webfunctie.

In Vlaanderen...

In 2003 heeft een groep experts in opdracht van Vlaams Minister van Welzijn, zich gebogen over de mogelijke toekomst van de kinderopvang in Vlaanderen (Toekomstgroep Kinderopvang, 2003). Deze toekomstgroep benadrukte toen al in een rapport het belang van intersectorale werking en de aansluiting van buitenschoolse opvang bij bestaande vrijetijdsinitiatieven binnen andere beleidsdomeinen.

Anno 2009 denken ook andere platformen na over de toekomst van de buitenschoolse opvang. Enerzijds heeft Kind en Gezin een 'Platform Vernieuwing Kinderopvang'. Vertegenwoordigers uit de opvangsector, een aantal personen die de groep gebruikers vertegenwoordigd, experten en ook Kind en Gezin zelf, overleggen er over vernieuwingen in de voorschoolse en buitenschoolse opvang. Anderzijds is er vanuit Kind en Gezin een 'Denktank Buitenschoolse Opvang' operationeel die de specifieke opdracht heeft een langetermijnvisie op buitenschoolse opvang te ontwikkelen¹.

Ook binnen het beleidsdomein onderwijs zijn er interessante ontwikkelingen die de toekomst van de buitenschoolse opvang, indirect een ander elan kunnen geven. Zowel uit de ervaringen van de proefprojecten Brede School als uit diverse Vlaamse bronnen en publicaties, blijkt dat de Brede School in Vlaanderen (inclusief Brussel) zijn ingang heeft gevonden. Brede Scholen hebben sectoroverschrijdende samenwerkingsverbanden, om een brede leer- en leefomgeving te creëren voor kinderen en jongeren (Joos, Ernalsteen, Lanssens & Engels, 2006).

¹ www.kindengezin.be

In dit rapport bekijken we hoe verschillende praktijken in Brussel anno 2009, de webfunctie en nestfunctie van een buitenschoolse opvang invullen. Wat is precies de meerwaarde van deze buurtgerichte invulling van buitenschoolse opvang? Ze verhoogt in alle opzichten de kwaliteit van de opvang. Onder kwaliteit verstaan we de mate waarin een voorziening erin slaagt om de economische, de pedagogische en de sociale functie van de kinderopvang met elkaar te verzoenen, rekening houdend met de concrete omgeving waarin de opvang is gevestigd. We onderzoeken daarom **wat de meerwaarde is van een buitenschoolse opvang die buurtgericht werkt voor alle betrokken actoren in termen van de economische, sociale en pedagogische functie.**

*De **economische functie** van de buitenschoolse opvang maakt het mogelijk dat arbeid- en gezinsfuncties met elkaar verzoend kunnen worden. Dit betekent dat het voor vaders en moeders mogelijk wordt om arbeid buitenshuis te verrichten, te solliciteren of een opleiding te volgen.*

*De **pedagogische functie** houdt in dat a) de buitenschoolse opvang vrije tijd is en kinderen voldoende keuze hebben om hun spel- en ontplooiingskansen te waarborgen; b) dat de opvang een sociale experimenteerruimte biedt en dat c) ouders voldoende betrokken zijn, zodat de opvoedingsverantwoordelijkheid gedeeld wordt.*

*De **sociale functie** van de kinderopvang betekent dat de kinderopvang kan bijdragen tot het creëren van een meer rechtvaardige samenleving. Alle kinderen moeten voldoende kansen krijgen om te participeren aan de opvang en aan de samenleving. In die zin moet de buitenschoolse opvang onbedoelde of onbewuste uitsluitingsmechanismen voor bepaalde groepen kinderen en ouders trachten aan te pakken.*

(Vandenbroeck, 2005)

Eén van de krachtlijnen voor buurtgerichte buitenschoolse opvang is het opzetten van een intersectorale, netoverschrijdende samenwerking met partners uit de buurt. Aangezien samenwerken geen sinecure is, willen we nagaan **wat de essentiële voorwaarden zijn voor een vruchtbare intersectorale samenwerking**, zowel op het niveau van de begeleiders als op het niveau van de verantwoordelijken van voorzieningen en scholen.

Door de huidige praktijken onder de loep te nemen, willen we bestaande en nieuwe IBO's in Brussel handvaten aanreiken om hun visie op en de praktijk van buurtgericht werken, te versterken en verder uit te bouwen. Aansluitend op deze praktijkervaringen en werkpunten brengen we enkele beleidsaanbevelingen naar voren. De Brusselse intersectorale praktijkverhalen die in dit rapport beschreven zijn, kunnen ook de reflecties over de toekomst van buitenschoolse opvang in Vlaanderen voeden en inspireren. Dit rapport bevat in bijlage tenslotte ook een visietekst over buurtgerichte buitenschoolse opvang met een nest- en webfunctie.

DEEL

Opzet Bevraging

In een voorbereidende fase hebben we de bestaande IBO's in Brussel bezocht en bevestigd over buurtgericht werken en intersectoraal samenwerken. Daaruit hebben we drie praktijken geselecteerd, met name IBO KIK, IBO De Buiteling en IBO De Verliefde Wolk. Om na te gaan wat precies de meerwaarde is van een buitenschoolse opvang die buurtgericht werkt voor alle betrokken actoren in termen van de economische, sociale en pedagogische functie, worden deze drie praktijken in beeld gebracht in de vorm van casestudies.

Voor elke casestudy worden alle betrokken partijen bevestigd. Binnen elke IBO zijn zowel kinderen, ouders, begeleiders als de verantwoordelijke bevestigd. Aangezien de IBO's voor hun webfunctie intersectorale samenwerkingsverbanden aangaan, zijn ook verschillende partnerorganisaties bevestigd. Op die manier trachten we een zo breed mogelijk beeld te krijgen van de situatie. Bij de verschillende actoren komen onder meer volgende vragen aan bod: Hoe wordt buurtgericht werken ervaren door de verschillende betrokkenen? Wat betekent voor hen de meerwaarde en waar schuilen knelpunten? Deze getuigenissen worden verwerkt in termen van de economische, pedagogische en sociale functie van buitenschoolse opvang.

1. Kinderen

De bevestiging van de kinderen gebeurde aan de hand van de methodiek van het 'ganzenbordspel'. Spelenderwijs kunnen kinderen hun mening kwijt over het participeren binnen een buurgerichte IBO. Deze methodiek van bevestiging is geïnspireerd op het bestaande spel uit Bofferd's (Van Wyck, 1996). Het ganzenbordspel bestaat uit een spelbord, werk- en spelkaarten. De werkkaarten toetsen de meerwaarde van buurgerichte IBO's voor kinderen zelf. De werkopdrachten zijn opgebouwd op basis van verschillende thema's. Eerst en vooral peilen we naar de verschillende activiteiten waar de kinderen aan deelnemen in de week en het weekend. Zo willen we kijken in welke mate er doorstroming is naar het reguliere activiteitenaanbod. Ten tweede wordt er kort gepeild naar de ervaringen van kinderen met deze verschillende activiteiten. De kinderen kunnen de activiteiten beoordelen aan de hand van lachende, neutrale en triestige gezichtjes. Nadien nemen de kinderen de micro en verduidelijken ze hun antwoord in een kringgesprek. Zo krijgen we een zicht op hoe kinderen de verscheidenheid aan activiteiten ervaren. Een derde werkkaart peilt naar de mate waarin kinderen zelf keuzes kunnen maken binnen het activiteitenaanbod en hoe het begrip 'participatie' concrete

invulling krijgt binnen de verschillende IBO's. Bij een vierde werkkaart wordt kort bevraagd hoe het contact verloopt tussen de begeleiders en kinderen. Deze vraag is niet bedoeld om begeleiders individueel te gaan beoordelen. Het is wel de bedoeling om een zicht te krijgen op wat kinderen van begeleiders verwachten en of er een verschil merkbaar is in het contact met de begeleiders van het IBO en het contact met de begeleiders van externe organisaties. Een laatste kaart gaat met de kinderen dieper in op hoe ze de verplaatsing naar de verschillende activiteiten in hun buurt ervaren. De werkopdrachten wisselen af met actieve spelen. De bevraging van de kinderen beperkt zich tot kinderen van de lagere schooltijd. Kleuters zijn in deze opzet niet bevraagd.

2. Ouders

Om de mening van de ouders mee op te nemen in het rapport, kozen we voor een bevraging tijdens twee willekeurig gekozen afhaalmomenten. De bevraging gebeurde aan de hand van een vooraf opgestelde vragenlijst in drie verschillende talen. Ouders werden aangesproken in het Nederlands, Frans of Engels. Samen met een onderzoeker van het VBJK werd de vragenlijst overlopen. De vragenlijst peilde naar algemene info over het kind, de kennis en tevredenheid van ouders over de activiteiten in het nest, de tevredenheid van ouders over de keuzemogelijkheden binnen het aanbod en over de informatie-uitwisseling, de kennis en tevredenheid van ouders over de activiteiten gerealiseerd in het web en de mate van doorstroming naar het reguliere vrijetijdsaanbod. In totaal zijn 67 ouders bevraagd. We hebben in verhouding meer ouders van jonge kinderen kunnen bevragen, omdat oudere kinderen vaak alleen vanuit het IBO naar huis vertrekken.

3. Begeleiders IBO

Voor de bevraging van de begeleiders van het IBO hebben we per casestudy telkens een focusgroep van drie begeleiders samengesteld. De selectie van de begeleiders gebeurde via de verantwoordelijke van het IBO. De verantwoordelijke gaf aan alle begeleiders de nodige informatie over de bevraging, zodat enkele begeleiders op vrijwillige basis beslisten om eraan deel te nemen. We stelden vooraf een vragenlijst op over enkele aspecten: competenties en rol van een begeleider in nest en webwerking, contact met kinderen en ouders, verloop en begeleiding van de verplaatsing, ... Voor elk aspect stelden we enkele richtvragen op. De begeleiders kregen even de tijd om na te denken over de vragen. Daarna kreeg elke begeleider het woord tijdens een kringgesprek en werd ruimte voorzien voor discussie. Nadien werd elk focusgesprek verwerkt en werden de gegevens verzameld in een algemeen document. Dit document werd steeds ter aanvulling en/of correctie nagelezen door de bevraagde begeleiders.

4. Verantwoordelijken IBO

De verantwoordelijken zijn gedurende de bevraging op verschillende momenten bevraged. Dit gebeurde steeds via persoonlijke gesprekken, gebaseerd op een vooraf opgestelde vragenlijst. Ter aanvulling en vervollediging van bijvoorbeeld algemene informatie over het IBO, werd eveneens een beroep gedaan op andere bronnen, zoals het internet, websites, het kwaliteitshandboek, brochures, folders, ... Ook hier werden alle gegevens vanuit de persoonlijke gesprekken en de opzoekingen in andere bronnen, verwerkt en verzameld in een algemeen document. Dit algemeen document werd ter aanvulling en/of correctie nagelezen door de verantwoordelijken van de IBO's.

5. Partnerorganisaties

Via een individueel gesprek zijn partnerorganisaties bevraged. Dit gesprek was gebaseerd op een vooraf opgestelde vragenlijst. Meestal vond dit gesprek plaats in aanwezigheid van één persoon die de partnerorganisatie vertegenwoordigde. Soms werd de partnerorganisatie vertegenwoordigd door meerdere personen. Het gesprek werd nadien verwerkt in een algemeen document dat ter aanvulling en/of correctie nagelezen werd door de bevragede partners.

Voor casestudy 1, IBO KIK werden volgende partners bevraged:

- Buurtsport
- Beeldenstorm
- Jeugd en Muziek Brussel
- Brede School 'Spelen in verbondenheid'

Voor casestudy 2, IBO De Buiteling, werden volgende partners bevraged:

- Buurtsport
- Jeugd en Muziek Brussel
- Circusatelier Zonder Handen

Voor casestudy 3, IBO De Verliefde Wolk, zijn volgende partners bevraged:

- Buurtsport Brussel
- BroM (Brede School Molenbeek)

DEEL

Drie case studies

1. Voorstelling en historiek

KIK, de afkorting van Ket in Kuregem, is aanvankelijk als een webwerking ontstaan om te beantwoorden aan de behoeften en knelpunten in de buurt Kuregem (Anderlecht).

Eind 2002 werd op initiatief van de schepen een stuurgroep opgericht om een antwoord te vinden op het beperkt Nederlandstalig buitenschoolse aanbod voor kinderen in de wijk Kuregem. Om deze stuurgroep vorm te geven, heeft men een vzw - vzw Vlaams Gemeenschapsbeleid Anderlecht - opgericht en heeft men vanuit de gemeente een stuurgroepcoördinator aangesteld. Tegelijkertijd participeerde men in het XYZ-actieonderzoek van VBJK (Expertisecentrum voor Opvoeding en Kinderopvang). Dit actieonderzoek wilde een model voor de buitenschoolse opvang ontwikkelen dat tegemoet komt aan de behoeften en knelpunten van kinderopvang in een grootstedelijke context. Zo stelde men - naast een beperkt Nederlandstalig buitenschools aanbod voor kinderen - een gebrek aan geschikte infrastructuur vast, weinig groene ruimten en een grotere aanwezigheid van maatschappelijk kwetsbare groepen in Kuregem. Het was ook moeilijk om geschikt personeel te vinden.

In 2004 zorgden nieuwe middelen van het VGC-Stedenfonds ervoor dat de stuurgroep voor buitenschoolse opvang kon verder bestaan. In dat jaar ging men ook op zoek naar een eigen locatie om, naast de bestaande webwerking, een nestwerking te creëren. Kinderen kunnen er deelnemen aan vrije of geleide activiteiten of van daaruit vertrekken naar activiteiten in de webwerking. In 2006 ging de dagelijkse buitenschoolse opvang in het 'nest' effectief van start. Terwijl die voordien enkel toegankelijk was voor lagereschoolkinderen, konden er nu ook kleuters opgevangen worden. Dit leidde in 2007 tot een erkenning van Kind en Gezin voor 50 kindplaatsen in het nest.

IBO KIK biedt buitenschoolse opvang aan kinderen van 2,5 tot 12 jaar. IBO KIK is een leeftijdsgroepwerking waarbij er een indeling is in drie leeftijdsgroepen: de pingu's (onthaalklas en 1ste kleuterklas), de hippo's (2de en 3de kleuterklas) en de dino's (1ste – 6de leerjaar). De opvang wordt voorzien na de schooluren.

Tijdens het schooljaar² ziet het programma van IBO KIK er als volgt uit:

- maandag:
 - o pingu's en hippo's: activiteiten in nest
 - o dino's:
 - 1ste – 2de leerjaar: omnisport (i.s.m. Buurtsport)
 - 3de – 6de leerjaar: activiteiten in nest
- dinsdag:

² Gebaseerd op het schooljaar 2008-2009

- pingu's en hippo's: activiteiten in nest
- dino's:
 - 1ste – 2de leerjaar: trekken en duwen (i.s.m. Buurtsport)
 - 3de – 6de leerjaar: KlankKure (i.s.m. Jeugd & Muziek en Beeldenstorm) of activiteiten in het nest
- woensdag:
 - pingu's en hippo's: activiteiten in nest
 - dino's: KIK-box: een waaier van sportactiviteiten (i.s.m. Buurtsport) en spel- en creativiteitsactiviteiten (i.s.m. Beeldenstorm)
- donderdag:
 - pingu's en hippo's: activiteiten in nest
 - dino's:
 - 1ste – 2de leerjaar: activiteiten in nest
 - 3de – 6de leerjaar: omnisport (i.s.m. Buurtsport)
- vrijdag:
 - pingu's en hippo's: wekelijkse afwisseling tussen activiteiten in nest en kleuterturnen (i.s.m. Buurtsport)
 - dino's:
 - 1ste – 3de leerjaar: activiteiten in nest
 - 4de – 6de leerjaar: dans (i.s.m. Buurtsport)

IBO KIK hanteert bij het inschrijvingsbeleid enkele voorrangregels. Inwoners uit Kuregem hebben als eerste recht op plaats en pas daarna komen inwoners uit Anderlecht en omstreken aan de beurt. Ook kinderen uit het Nederlandstalig onderwijs in de wijk (o.m. de scholen Kameleon en Voorzienigheid) krijgen voorrang. In het begin was IBO KIK gratis voor ouders. Na verloop van tijd heeft men een kleine ouderbijdrage gevraagd voor de opvang in het nest. De meerderheid van de gezinnen maakt momenteel gebruik van het sociaal tarief. Er wordt geen extra ouderbijdrage gevraagd voor activiteiten in samenwerking met partners.

2. Nest- en webwerking van het IBO

2.1 Nest

De nestwerking van IBO KIK heeft een erkenning en krijgt subsidie van Kind en Gezin voor 50 kindplaatsen. Het nest heeft als doel een geborgen, warme plaats te creëren waar kinderen kunnen kiezen om deel te nemen aan geleide activiteiten, vrij te spelen, te rusten of gewoon niets te doen. In de leeftijdsgroepwerking van het nest is er voor elk van de drie leeftijdsgroepen (de pingu's, de hippo's en de dino's) minstens één vaste begeleider. Het nest fungeert tevens als centraal verzamelpunt voor de kinderen die deelnemen aan activiteiten in het web en hun ouders.

2.2 Web

De webwerking van IBO KIK zorgt voor 20 extra plaatsen voor kinderen in het nest. Dankzij tijdelijke subsidies kan IBO KIK werkingskosten en personeelsmiddelen inzetten voor de eigen begeleiding van de activiteiten die in samenwerking met partners gerealiseerd worden. De partners voorzien in eigen personeelsmiddelen. Momenteel zijn er tot 2013 projectgebonden subsidies voorzien.

Het web heeft als doel een gevarieerd, laagdrempelig maar toch gestructureerd buitenschools activiteiten- of vrijetijdsaanbod voor kinderen te realiseren. Het gaat om een waaier aan activiteiten waaronder sport- en spelactiviteiten, creatieve activiteiten en ook meer educatieve of culturele activiteiten. Dit activiteitenaanbod is ook afgestemd op de verschillende leeftijdsgroepen van de kinderen. Op die manier tracht men de leefwereld en belevingservaringen van kinderen te verruimen op een niet-schoolse manier en biedt men kansen aan kinderen om zich op zoveel mogelijk domeinen te ontplooiën en sociale vaardigheden te oefenen. De webwerking van IBO KIK is, in tegenstelling tot de nestwerking, bijna uitsluitend gericht op lagere schoolkinderen. Enkel kleuterturnen vormt hierop een uitzondering. Voor elke webactiviteit werkt de begeleider van de partnerorganisatie samen met een vaste begeleider van IBO KIK.

Door samen te werken met welzijnsorganisaties uit de buurt, wil KIK naast het creëren van een laagdrempelig vrijetijdsaanbod een bijdrage leveren voor een beter welzijn en een betere gezondheid van kwetsbare groepen. Ook wil men de buurtbetrokkenheid en sociale cohesie in de wijk vergroten. KIK neemt daarom ook deel aan occasionele evenementen in de buurt .

3. Krachtlijnen van buurtgerichte buitenschoolse opvang

3.1 Organiseren van een gevarieerd aanbod voor kinderen na school via netoverschrijdende en intersectorale samenwerkingsverbanden

Organiseren van een gevarieerd aanbod voor kinderen na school...

Via het uitbouwen van zowel een nestwerking als een webwerking, biedt IBO KIK een grote waaier aan activiteiten aan. De meeste bevroegde ouders zijn tevreden over dit gevarieerde aanbod, in het bijzonder over de uitstappen. Ouders vinden het belangrijk dat hun kind na schooltijd voldoende kan bewegen via sport of spel. Door ouders van kleuters wordt wel aangegeven dat er meer variatie en meer uitstappen zouden mogen zijn voor de kleuterleeftijd.

Heel wat bevroegde allochtone ouders vinden het ook een pluspunt dat er gedurende de activiteiten Nederlands gesproken wordt. Zo wordt er op een speelse manier aan taalstimulering gedaan.

... via netoverschrijdende en intersectorale samenwerkingsverbanden

Om een gevarieerd buitenschools activiteiten- of vrijetijdsaanbod voor kinderen te realiseren, werkt men samen in een intersectoraal en netoverschrijdend netwerk met vrijetijdsaanbieders (Buurtsport, Beeldenstorm en Jeugd & Muziek), scholen (Kameleon en de Voorzienigheid) en organisaties met een specifieke expertise over gezinnen met jonge kinderen in de wijk (Inloopteam Huis der Gezinnen). De activiteiten van de verschillende partners vullen elkaar aan en/of verdiepen elkaar. Ter ondersteuning van dit netwerk werd een stuurgroep opgericht waar de verschillende partners deel van uitmaken. De stuurgroep komt op regelmatige basis samen en wordt voorgezeten door de coördinator van IBO KIK. De stuurgroepcoördinator heeft een asfunctie, wat wil zeggen dat deze persoon fungeert als strateeg en als bemiddelaar. De stuurgroep buigt zich over de ganse werking en het beleid van het netwerk.

Daarnaast maakt IBO KIK ook deel uit van de stuurgroep van de Brede School 'Spelen in verbondenheid' die onlangs opgestart werd in de wijk Kuregem. Dankzij deze samenwerking zijn het IBO en de school complementair aan elkaar wat betreft het organiseren van vrijetijdsactiviteiten en worden er dus activiteiten georganiseerd die elkaar, zowel inhoudelijk (soort activiteiten) als organisatorisch (tijdstip en plaats van de activiteiten), aanvullen in plaats van te overlappen. Zo staat het intersectorale samenwerkingsverband rond IBO KIK in voor een laagdrempelig en gevarieerd aanbod na school, terwijl het Bredeschoolproject instaat voor een aanbod tijdens de middagpauzes en tijdens het weekend. Er worden eveneens samen taalkampen georganiseerd tijdens de vakanties.

De concrete samenwerking krijgt vorm op twee verschillende niveaus, namelijk op het niveau van begeleiders en op het niveau van de verantwoordelijken. Op het eerste niveau is er een samenwerking tussen de begeleiders van de partnerorganisaties en scholen en de begeleiders van het IBO. Op het tweede niveau is er een samenwerking tussen verantwoordelijken van partnerorganisaties en scholen en verantwoordelijken van het IBO.

Uit de bevraging blijkt dat samenwerken op het **niveau van begeleiders** een **meerwaarde** betekent om verschillende redenen:

- Voor de bevroagde begeleiders is het samenwerken met partnerorganisaties leerrijk en verrijkend. De samenwerking tussen begeleiders van verschillende organisaties leidt tot een uitwisseling van expertise en vakkennis. Begeleiders leren van elkaar en delen hun ervaring en knowhow.
- De ondersteuning door een begeleider van het IBO biedt partnerorganisaties verschillende voordelen. De begeleiders van het IBO kennen de kinderen beter door de dagelijkse opvang en weten dus ook beter wat de beste manier van omgaan en aanpak is. Een extra begeleider bij een activiteit voor een grote groep kinderen zorgt ervoor dat de begeleider van het IBO zich kan concentreren op een goed verloop van de activiteit. De begeleider van de partnerorganisatie kan zich dan weer meer concentreren op de inhoud van de activiteit, waardoor de kwaliteit van de activiteit verhoogt.

- Via de samenwerking is er een grotere kans dat begeleiders doorstromen van de ene organisatie naar de andere in het netwerk. Dit heeft verschillende voordelen: begeleiders die elkaar, maar ook de voorziening, de kinderen enz. kennen. Op die manier ontstaat er sneller een vertrouwensband en een grotere betrokkenheid.

Tijdens de bevraging kwam ook een aantal **knelpunten** bij de samenwerking op het **niveau van begeleiders** naar boven:

- Hoewel IBO KIK de intentie heeft om een vaste begeleider voor eenzelfde webactiviteit in te zetten, is dat vaak niet zo. De voornaamste reden daarvoor is een groot personeelsverloop. Dit verhindert dat de begeleiders van de verschillende organisaties die eenzelfde activiteit begeleiden, een vertrouwens- en werkrelatie kunnen opbouwen. Partners ervaren dit als een factor die de samenwerking bemoeilijkt. De activiteiten aangeboden door partnerorganisaties vragen een engagement en doorzetting van zowel de kinderen als de begeleiders. Wanneer deze continuïteit ontbreekt, staat de samenwerking onder druk.
- Partnerorganisaties merken op dat sommige begeleiders van het IBO heel wat engagement en enthousiasme tonen. Andere begeleiders tonen daarentegen weinig interesse of motivatie om mee te doen aan de activiteit. Partnerorganisaties kunnen dit ook niet eisen van de begeleiders van het IBO.
- Omwille van praktische redenen heeft IBO KIK ervoor gekozen om als centraal verzamelpunt te fungeren. Ouders komen hun kind daardoor steeds in het IBO afhalen, en niet bij de partnerorganisaties waar de webactiviteit doorgaat. Begeleiders van de partnerorganisaties hebben daardoor weinig of geen contact met ouders en missen een stuk erkenning.

Wil de samenwerking op het **niveau van begeleiders** succesvol zijn, dan moet ze voldoen aan enkele **voorwaarden**:

- Door vaste begeleiders bij het IBO en de partnerorganisaties voor één bepaalde activiteit in te zetten, kan men een constructieve vertrouwens- en werkrelatie opbouwen.
- Begeleiders en partnerorganisaties geven aan dat de samenwerking aanvullend of complementair moet zijn. De begeleiders van IBO KIK trachten zoveel mogelijk een ondersteunende, aanvullende rol in te vullen en respect te bewaren voor de expertise en vakkennis van de begeleiders van partnerorganisaties. Dit betekent niet dat begeleiders van het IBO niet actief kunnen deelnemen aan de activiteit. Ook de bevroegde kinderen geven aan dat ze het leuk vinden als hun begeleider meedoet aan de activiteit. Samenwerken vereist een wederzijdse dialoog, flexibiliteit en respect voor elkaar.
- Om de voldoening en enthousiasme van begeleiders van partnerorganisaties hoog te houden, kunnen ouders een sleutelrol spelen. Hoewel het IBO als centraal verzamelpunt fungeert, moet er naar verschillende manieren gezocht worden om het contact tussen begeleiders van partnerorganisaties en ouders warm te houden.
- Heel wat zaken worden informeel besproken tussen de begeleiders zelf. Vroeger bestond daarbovenop ook een formeel beroepskrachtoverleg waarin de begeleiders van het IBO en de

begeleiders van partnerorganisaties praktische zaken bespraken en ervaringen uitwisselden. Dit werd als zinvol ervaren, maar door tijdsgebrek vindt het overleg niet meer plaats. Toch speelt het IBO met het idee om dit overlegplatform op het niveau van de begeleiders opnieuw te introduceren.

- Een goede samenwerking slaagt volgens de begeleiders pas, wanneer er op het niveau van de verantwoordelijken voldoende structureel overleg gepleegd wordt. Op die manier worden de begeleiders zelf niet belast met het onnodig oplossen van problemen die op hoger niveau besproken kunnen worden: afspraken over het delen van infrastructuur, het gebruik van materiaal, ...

De samenwerking op het niveau van de verantwoordelijken krijgt een structurele verankering in een stuurgroep. De coördinatie van deze stuurgroep wordt opgenomen door de verantwoordelijke van IBO KIK.

Uit de bevraging blijkt dat samenwerken op het **niveau van verantwoordelijken** een **meerwaarde** betekent om verschillende redenen:

- Heel diverse partnerorganisaties nemen deel aan de samenwerking. Deze diversiteit wordt ook vertaald in de stuurgroep: het is een voedingsbodem voor kruisbestuiving. Elke partner heeft een eigen expertise, vakkennis, specialisatie, ... Door samen te werken worden deze ervaringen en knowhow uitgewisseld en gedeeld.
- Via deze samenwerking leren mensen elkaar ook beter kennen, wisselen ze ervaringen uit, zoeken ze samen naar oplossingen, raken ze vertrouwd met elkaars manier van werken, begrijpen ze elkaar beter, ... Het zijn deze elementen die het netwerk leerrijk en zinvol maken.
- Via de samenwerking met partnerorganisaties vergroot IBO KIK zijn eigen activiteiten aanbod. Zonder de samenwerking zouden bepaalde activiteiten onmogelijk zijn bij gebrek aan expertise en vakkennis, aangepaste ruimte en materialen, ...
- Door naast het eigen netwerk ook deel te nemen aan stuurgroepen van andere netwerken (bvb. Het Bredeschoolproject) vergroten de mogelijkheden voor de verschillende partners (bvb. het IBO en de school). Er is meer afstemming op elkaar mogelijk en men voorkomt op die manier overlapping, zowel inhoudelijk (soort activiteiten) als organisatorisch (het tijdstip en de plaats van activiteiten), De tijd en energie die gespaard wordt kan op een andere manier gebruikt en geïnvesteerd worden. Dit zorgt voor een groter vrijetijdsaanbod voor kinderen en komt eveneens de kwaliteit ten goede.

Tijdens de bevraging kwam ook een aantal **knelpunten** bij de samenwerking op het **niveau van verantwoordelijken** naar boven:

- Een samenwerkingsverband is volgens de verschillende bevroegde partijen soms ook zeer intensief. Samenwerking draait om 'geven en nemen' en dit gaat gepaard met de nodige consensus en meningsverschillen. De samenwerking komt soms onder druk te staan wanneer de belangen van de verschillende stuurgroepleden niet evenredig erkend worden.

- Tijdens de samenwerking wordt men dikwijls geconfronteerd met verschillende regelgevingen over de verschillende beleidsdomeinen. Een concreet voorbeeld is het verschil tussen de regelgevingen bij Kind en Gezin wat betreft het aantal kinderen per vierkante meter en de regelgeving bij andere beleidsdomeinen.
- De bereidwilligheid van partnerorganisaties en scholen om zich te engageren in een stuurgroep is sterk afhankelijk van het engagement van de mensen. Partnerorganisaties en scholen hebben in strikte zin geen mandaat om in een intersectoraal en netoverschrijdend samenwerkingsverband te stappen.
- Omdat de webfunctie afhankelijk is van tijdelijke subsidies van het VGC-Stedenfonds, is de structurele financiering ervan precair.
- Ook bestaande partnerorganisaties beschikken niet altijd over voldoende personeelsmiddelen om tegemoet te komen aan de grote vraag naar buitenschoolse activiteiten in de buurt. Ondanks het enthousiasme en de wil om dit te verwezenlijken, hebben enkele partners in het verleden afgehaakt omwille van financiële redenen.

Om een vruchtbare intersectorale samenwerking op het **niveau van verantwoordelijken** te bewerkstelligen, benadrukken de bevroegde partijen daarom volgende **voorwaarde**:

- De missie, visie, doelstellingen, belangen... van de partnerorganisaties zijn dikwijls verschillend. Het is dus belangrijk dat binnen de stuurgroep deze elementen erkend en gerespecteerd worden én dat er gezocht wordt naar gezamenlijke belangen waar iedereen zich in kan vinden. Het is een moeilijke evenwichtsoefening tussen de individuele belangen van elke partner en het gezamenlijk belang. De stuurgroepcoördinator heeft de bijzondere opdracht om dit evenwicht te bewaken. Dit vereist een zekere neutraliteit en een continue aandacht voor het evenwicht tussen de leden. Om dit te garanderen speelt één partnerorganisatie met het idee om een wisselend voorzitterschap in te voeren.

Op het **niveau van de verantwoordelijken** werd ook een aantal knelpunten geformuleerd die hun eigen niveau overstijgen en die daarom denkwerk en acties vragen op de verschillende **beleidsdomeinen**:

- De verschillende regelgevingen over de verschillende beleidsdomeinen bemoeilijken de samenwerking. De vraag naar flexibilisering van de toepassing van de regelgevingen in de verschillende beleidsdomeinen dringt zich hier op.
- De bevroegde organisaties missen een structureel aanmoedigingsbeleid vanuit de verschillende beleidssectoren. Volgens hen zou dat in de eerste plaats een opdrachtverklaring moeten zijn voor elke organisatie die iets te maken heeft met ouders, kinderen en/of de buurt, om te *kunnen* participeren in een netwerk. Net door samenwerking met partnerorganisaties kan men tegemoet komen aan de noden en behoeften, in functie van het welzijn van elk kind en de sociale cohesie in een grootstad.

- Omdat het web afhankelijk is van tijdelijke subsidies van het VGC-Stedenfonds, is er vraag naar structurele subsidiëring om het voortbestaan van het samenwerkingsnetwerk te verzekeren voor ouders, kinderen en de buurt.

3.2 Drempelverlagend zijn voor vrijetijdsorganisaties in de buurt

Door de samenwerking met partnerorganisaties wil IBO KIK een opstap worden voor kinderen en ouders om andere organisaties in de buurt te ontdekken. De mogelijkheid tot doorstroming van kinderen is ook voor de partnerorganisaties zelf één van de doelen van de samenwerking. Bij de bevraging van de ouders blijkt dat er enkele kinderen zijn die zich buiten het IBO ook engageren voor activiteiten via andere organisaties. De meerderheid geeft aan dat hun kind(eren) enkel activiteiten volgen die georganiseerd worden via het IBO.

De doorstroming van kinderen kan bemoeilijkt worden door de centrale rol die het IBO speelt. Alles gebeurt via het IBO: bekendmaking van activiteiten, inschrijving, verplaatsing, ... Kinderen en vooral ouders weten nauwelijks dat er samengewerkt wordt met partnerorganisaties en kennen deze partnerorganisaties bijgevolg ook niet. Het gehele activiteitenaanbod wordt gezien als 'georganiseerd en begeleid door het IBO'.

De bevroegde partners merken dat de bestaande samenwerking in het netwerk ervoor zorgt dat men drempelverlagend kan werken voor alle kinderen uit de buurt en niet enkel voor de kinderen uit het IBO. Door het delen van de kosten op het vlak van infrastructuur, huur,... zijn open activiteiten ook toegankelijk voor andere kinderen uit de buurt. Een moeilijkheid daarbij is de praktische organisatie. De instroom vanuit verschillende hoeken van de buurt zorgt ervoor dat groepen kinderen op verschillende tijdstippen toekomen. Dat vereist van de begeleiding en voor de start of het verloop van een activiteit, de nodige flexibiliteit.

Een andere belangrijke vaststelling volgens de partners is dat precies dankzij de samenwerking een groep kinderen bereikt wordt, die anders niet bereikt zou worden. We merken twee tendensen op. De partnerorganisaties die een populatie van hoofdzakelijk Nederlandstalige middenklassenkinderen bereiken, zien door de samenwerking met het IBO ook kinderen binnenstromen uit meer kansarme groepen. Maar ook omgekeerd merken we dat partnerorganisaties met als duidelijke doelgroep meer kansarme kinderen, via de samenwerking met het IBO nu ook een grotere sociale mix bereiken.

Ook de bevroegde kinderen bevestigen dit. Zij geven aan dat hun vriendenkring groter is geworden, doordat ze in het IBO andere kinderen hebben leren kennen en nieuwe vrienden hebben gemaakt, naast hun schoolvrienden. Via de webactiviteiten raken ze bovendien bevriend met nog andere kinderen die ze kennen uit de buurt. Begeleiders krijgen van de kinderen veel positieve reacties. Het zijn dikwijls de enige momenten waarop deze kinderen elkaar zien en een vriendschap opbouwen.

Ook ouders vinden het een meerwaarde dat hun kind via het IBO in contact komt met andere kinderen uit de buurt.

3.3 Aandacht voor het delen van infrastructuur

Van bij de start van IBO KIK stelde men vast dat er in de wijk Kuregem een tekort aan of een gebrekkige infrastructuur is. Daardoor heeft men van bij de start gefocust op het delen van infrastructuur. Sommige ouders beschouwen dit als een pluspunt en geven aan dat ze het IBO soms te klein vinden voor het aantal kinderen dat er verblijft. Voor de nestwerking zijn er enkele lokalen in het wijkhuis Revision en in het wijkontmoetingscentrum Excelsior beschikbaar. De webactiviteiten gaan zoveel mogelijk door bij partnerorganisaties. Enkel voor de sportactiviteiten georganiseerd door de partnerorganisatie, wordt gebruik gemaakt van de nabijgelegen sportzalen van een school en van het CVO. Afspraken rond het delen van infrastructuur worden op het niveau van de verantwoordelijken – in de stuurgroep – gemaakt, zodat de begeleiders hiermee niet belast worden.

Het is ook belangrijk dat de wandelafstand naar de verschillende locaties haalbaar is voor de kinderen en de begeleiding. Begeleiders geven aan dat de trajecten niet altijd even aangenaam zijn. Redenen daarvoor zijn o.a. onvoldoende begeleiders, slecht weer, de extra grote verantwoordelijkheid om met kinderen op pad te gaan ... Vaak hebben mensen uit de wijk ook een gebrek aan respect voor de groep kinderen. Ouders zijn wel op de hoogte van de verplaatsingen en geven aan dat ze vertrouwen hebben in de verplaatsingen binnen de wijk. Enkel voor uitstappen buiten de wijk zijn ouders soms wat ongerust en daar hebben ze bijgevolg meer vragen over. Kinderen blijken uit de bevraging geen moeilijkheden te hebben met de verplaatsingen en geven aan een veilig gevoel te hebben.

3.4 Kinderen beschouwen als actieve participanten in hun buurt

Één van de doelstellingen van het IBO is om voldoende aandacht te besteden aan kinderpacticatie, zowel in de nest- als in de webwerking.

Een belangrijk aspect daarbij is keuzevrijheid. Kinderen geven aan dat ze het aanbod goed kennen en precies weten wanneer welke activiteiten doorgaan. Op die manier kunnen ze steeds kiezen wat ze willen doen. Als de personeelsbezetting het toelaat, kunnen ze er ook voor kiezen om in het nest te blijven en zich te ontspannen, vrij te spelen of gewoon te rusten. Het stimuleren van keuzes maken is nog duidelijker op woensdag. Dan kunnen kinderen kiezen uit een waaier van activiteiten, de KIKbox genaamd. Uit de bevraging blijkt dat kinderen hier heel enthousiast op reageren. Ze baseren hun keuze op wat ze leuk vinden, maar ook de keuze van vriendjes is bepalend. De bevroegde kinderen bleken vaak gendergerelateerde keuzes te maken. Zo kiezen de bevroegde meisjes meer voor crea

en de bevroagde jongens meer voor sportactiviteiten. De bevroagde begeleiders bevestigen deze tendens.

Partnerorganisaties bemerken echter wel een moeilijkheid bij een te grote keuzevrijheid. Door de grote keuzevrijheid kiezen kinderen telkens weer voor iets anders. Kinderen gaan shoppen in het aanbod. De groep kinderen wisselt dus vaak, waardoor het voor begeleiders van partnerorganisaties moeilijk is om verder te bouwen op vorige activiteiten.

Om dit gedeeltelijk op te vangen, stimuleren begeleiders de kinderen zo goed mogelijk om bewuste keuzes te maken. Ze trachten kinderen te motiveren om zich te blijven engageren wanneer ze voor een bepaalde webactiviteit kiezen. Ook ouders vinden het belangrijk dat hun kinderen gestimuleerd worden om keuzes te maken. Ze vinden het vooral belangrijk dat hun kind niet gedwongen wordt tot een bepaalde activiteit.

Er zijn regelmatig informele gesprekken: kinderen worden gevraagd naar hun reactie voor of na een activiteit. Er zijn ook korte kringgesprekken tussen de begeleiders en de kinderen, waar gevraagd wordt naar hun mening over het activiteitenaanbod. Daarnaast is er een KIK-brievenbus waar kinderen steeds hun ideeën en opmerkingen kwijt kunnen. Via systematische steekproeven krijgen de kinderen ook inspraak in het activiteitenaanbod. Externe evaluators of begeleiders gaan in dat geval na hoe kinderen de werking van het IBO ervaren en wat hun wensen zijn.

3.5 Ouders beschouwen als actieve participanten in hun buurt

Het IBO heeft als doelstelling om ook aandacht te besteden aan ouderparticipatie, zowel in de nest- als webwerking. Volgens de begeleiders is dit luik nog te weinig uitgewerkt en is het een belangrijke opdracht voor de toekomst.

Het belangrijkste wat ouders aangeven tijdens de bevroaging is, dat ze voldoende informatie-uitwisseling wensen tussen henzelf en de begeleiders van het IBO. Het IBO komt daaraan tegemoet door middel van brochures en infoavonden, om ouders te informeren over het reilen en zeilen binnen het IBO. De meeste ouders zijn tevreden en krijgen naar hun mening voldoende informatie over de activiteiten. Ook via de kinderen komen ouders soms veel te weten over het verloop in het IBO. Tijdens de breng- en haalmomenten neemt het persoonlijk contact tussen de ouders, de begeleiding en coördinator, een belangrijke plaats in. Ouders vinden het vooral belangrijk dat begeleiders hen aanspreken en informeren wanneer het moeilijk loopt voor hun kind. Een minderheid van de ouders zegt de begeleiding zelf aan te spreken. De redenen daarvoor zoeken ouders soms bij zichzelf: hun persoonlijkheid, gemoedstoestand, niet veel tijd hebben,... Andere ouders noemen het de verantwoordelijkheid van de begeleiding. Ze vinden dat ze belangrijke informatie missen via dagelijkse contacten doordat begeleiders onvoldoende proactief communiceren met ouders. De begeleiding

maakt onderscheid tussen twee groepen ouders. Eén groep ouders heeft een grote interesse voor en een grote vraag naar voldoende informatie. Een andere groep ouders zoekt weinig contact omwille van allerhande, niet altijd even duidelijke, redenen. Ouders geven aan dat ze weinig actief meebeslissen en ideeën kunnen geven voor het activiteitenaanbod voor de nest- en webwerking, Enkele ouders geven aan dat ze de indruk hebben dat het IBO hier wel voor openstaat.

Omdat IBO KIK sinds enkele jaren om praktische redenen, (duidelijkheid, bereikbaarheid, ...) koos voor een centraal verzamelpunt voor kinderen en ouders, worden kinderen gebracht naar en opgehaald in het IBO en niet bij de partnerorganisatie. Daardoor is de samenwerking voor de meerderheid van de ouders niet altijd zichtbaar en kent men de partnerorganisaties en de locaties niet. Sommige ouders weten helemaal niet dat er een samenwerking bestaat en beschouwen alle activiteiten als het werk van IBO KIK. Daardoor is ook het vroegere contact van ouders met partnerorganisaties, weggevallen. Toch hebben ouders die wel op de hoogte zijn van de samenwerking nauwelijks of nooit contact met die partnerorganisaties. De partners betreuren dit. Het IBO organiseert wel toonmomenten waarop ouders worden uitgenodigd, wat een ontmoeting tussen ouders en partnerorganisaties mogelijk maakt. Bovendien wordt in het IBO jaarlijks een feest georganiseerd voor ouders en begeleiders van partnerorganisaties, dat ontmoetingen mogelijk maakt.

1. Voorstelling en historiek

IBO De Buiteling is gelegen in het hartje van Brussel, in de Brusselse vijfhoek.

Het IBO werd opgestart in 1998 door EVA vzw, een organisatie die projecten voor solidaire economie ontwikkelt en ondersteunt. Een belangrijke doelstelling is de kansen en keuzemogelijkheden voor de kinderen, de buurtbewoners en de medewerkers, te vergroten. De eerste opvanglocaties waren gevestigd in twee scholen, Maria Boodschap en BSGO De Kleurdoos. In 2000 kwam er een derde locatie in de school Sint-Joris bij. Het gaat om een netoverschrijdende samenwerking tussen het IBO en de scholen. In 2002 leidde dit tot een erkenning en subsidiëring door Kind en Gezin. In januari 2006, werd IBO De Buiteling een zelfstandige vzw en werden alle opvanglocaties gecentraliseerd op één nieuw adres.

IBO De Buiteling had bij de start twee opdrachten. Enerzijds fungeert de Buiteling als een plaats waar personen met een DSP-statuuut of een gesco-statuuut werkervaring kunnen opdoen. Anderzijds is het een buitenschoolse opvang voor kinderen en ouders uit de buurt. Aanvankelijk was het opdoen van werkervaring van cruciaal belang. Sinds enkele jaren ligt de nadruk op buitenschoolse opvang voor kinderen en ouders uit de buurt, maar werkervaring opdoen blijft belangrijk.

Om tegemoet te komen aan de behoeften en knelpunten binnen de kinderopvang in een grootstad, participeerde IBO De Buiteling in 2003 aan het XYZ-actieonderzoek van VBJK in opdracht van de VGC. De Buiteling maakt sinds 2008 deel uit van CKO₂ - zuurstof voor kinderopvang in Brussel - om in te spelen op behoeften van kinderopvang. CKO₂ is het Brusselse proefproject Centrum voor Kinderopvang. Dit CKO is een samenwerkingsverband tussen verschillende kinderopvanginitiatieven in de buurt, die werken aan een gemeenschappelijk sociaalpedagogisch project. Ze willen het aanbod beter afstemmen op de vragen van ouders uit de buurt.

IBO De Buiteling vangt kinderen op van 2,5 tot 12 jaar. Er is een indeling in twee leeftijdsgroepen: kleuters en lagereschoolkinderen (6+). De opvang wordt zowel voor als na schooltijd voorzien.

Tijdens het schooljaar³ ziet het programma van het IBO er als volgt uit:

- maandag:
 - o atelier 'media' : kleuters & 6+
 - o vrij spel in nest (speelplaats, clubhuis, huiswerkruimte)
- dinsdag :
 - o atelier 'sport & spel' : muurklimmen (i.s.m. Buurtsport)

³ Gebaseerd op het schooljaar 2008-2009

- vrij spel in nest (speelplaats, clubhuis, huiswerkruimte)
- woensdag :
 - keuze uit de vier verschillende ateliers: 'sport & spel', 'expressie', 'media & crea'.
(twee keer keuze uit twee ateliers) : kleuters & 6+
 - vrij spel in nest (speelplaats, clubhuis, huiswerkruimte)
- donderdag:
 - atelier 'expressie': kleuters & 6+
 - circusatelier 'Zonder Handen' (i.s.m. CG De Markten)
 - vrij spel in nest (speelplaats, clubhuis, huiswerkruimte)
- vrijdag :
 - atelier 'crea' : kleuters & 6+
 - vrij spel in nest (speelplaats, clubhuis, huiswerkruimte)

Het inschrijvingsbeleid van De Buiteling richt zich naar kinderen die school lopen in de drie Nederlandstalig kleuter- en basisscholen binnen de Brusselse vijfhoek – Maria Boodschap, De Kleurdoos en Sint-Joris – en naar kinderen uit de onmiddellijke buurt van deze scholen. De ouderbijdrage is inkomensgerelateerd. Daarnaast maakt een groot deel van de ouders ook gebruik van het sociaal tarief. Er wordt geen ouderbijdrage gevraagd voor activiteiten in samenwerking met partners en voor uitstappen.

2. Nest- en webwerking van het IBO

2.1. Nest

IBO De Buiteling heeft een erkenning en subsidiëring van Kind en Gezin voor 160 kinderen en is gecentraliseerd op één grote locatie die fungeert als nestwerking. Deze nestwerking wil een plek creëren waar elk kind zich thuis kan voelen in de grootstad Brussel en waar het gestimuleerd wordt om het zelfvertrouwen en het vertrouwen in anderen te vergroten. Het IBO wil ook een plek zijn waar kinderen kunnen experimenteren en zich ontwikkelen op eigen tempo en kunnen deelnemen aan een ruim en gevarieerd aanbod. De meeste activiteiten uit het aanbod worden georganiseerd en begeleid door de begeleiders van het IBO en vinden plaats in het nest. Elk atelier heeft enkele vaste begeleiders die over een expertise beschikken en zich hierin voortdurend verder verdiepen en bijscholen.

2.2. Web

IBO De Buiteling wil een combinatie van ateliers/activiteiten voorzien die de begeleiders van het IBO, met hun specifieke expertise, zelf organiseren en van ateliers/activiteiten die partners uit de buurt

begeleiden. De activiteiten die externe partners begeleiden zijn een aanvulling op het aanbod in het nest. Ze zijn niet bedoeld om er het bestaande aanbod te vervangen. Partners uit de buurt worden ingehuurd en betaald om activiteiten in het IBO te begeleiden, tenzij er een specifieke accommodatie vereist is (zoals bij muurklimmen). De Buiteling beschikt over een ruime infrastructuur. Omwille van de beschikbaarheid van deze infrastructuur, maar ook omwille van praktische redenen kiest de organisatie ervoor om verschillende externe partners bij hen uit te nodigen in plaats van bij hen op bezoek te gaan.

Naast deze vaste partners werkt De Buiteling ook samen met andere organisaties zoals Jeugd en Stad, Bronx en ABC voor vorming en occasionele buurtevenementen.

3. Krachtlijnen van buurtgerichte buitenschoolse opvang

3.1 Organiseren van een gevarieerd aanbod voor kinderen na school via netoverschrijdende en intersectorale samenwerkingsverbanden

Organiseren van een gevarieerd aanbod voor kinderen na school...

Om een gevarieerd aanbod te realiseren, wil men voorzien in een combinatie van eigen ateliers enerzijds en activiteiten van externe partnerorganisaties anderzijds. De bevroagde kinderen zijn enthousiast over het activiteiteenaanbod. Ze geven aan dat ze, vooral op woensdag, kunnen kiezen tussen verschillende activiteiten en vinden dit heel belangrijk.

Ook de bevroagde ouders zijn tevreden over de variatie in activiteiten dat aangeboden wordt in IBO De Buiteling. De computerruimte en de aandacht voor media beschouwen ze als een verrijking voor hun kinderen. Ouders vinden het ook belangrijk dat er voldoende uitstappen georganiseerd worden. Sommige aspecten kunnen echter nog verbeterd worden volgens de ouders. Zo geeft een aantal ouders aan dat kinderen meer gestimuleerd en gemotiveerd zouden moeten worden om buiten te spelen. Ook het creëren van rust in het huiswerklokaal wordt als een werkpunt beschouwd. Ouders van kleuters geven dikwijls aan dat ze het aanbod voor kleuters te beperkt vinden.

... via netoverschrijdende en intersectorale samenwerkingsverbanden

Het aanvullend aanbod in samenwerking met partners wordt gelinkt aan de verschillende ateliers (crea, sport & spel, media, expressie). Deze activiteiten worden voorzien door o.a. Buurtsport, De Markten en VMKJ Chicago.

De Buiteling is actief betrokken bij de opstart van het circusatelier 'Zonder Handen'. Het is een project dat op initiatief van GC De Markten is opgezet via een intersectoraal netwerk met VMKJ Chicago (multicultureel jongencentrum), Buurtsport en De Buiteling. Sinds september 2007 is Zonder Handen uitgegroeid tot een zelfstandige werking. De Buiteling kan er een beroep doen, wanneer de begeleiders info nodig hebben over verschillende circustechnieken of nood hebben aan extra materiaal, maar evenzeer door concrete samenwerking op donderdagavond.

De concrete samenwerking krijgt vorm op twee verschillende niveaus, met name op het niveau van begeleiders⁴ en op het niveau van de verantwoordelijken⁵.

Uit de bevraging blijkt dat samenwerken op het **niveau van de begeleiders** een **meerwaarde** betekent om verschillende redenen:

- Door de samenwerking leren betrokkenen van elkaar. Begeleiders leren dingen die ze daarna zelf kunnen toepassen en herhalen in het IBO. Deze meerwaarde is een aanvulling op de opleiding en/of vorming van de begeleiders van het IBO.
- Partnerorganisaties ervaren de extra begeleiding en ondersteuning van de begeleiders van het IBO als positief. De begeleiders van het IBO kennen de kinderen beter door de dagelijkse opvang en weten zo wat de beste manier is om met de kinderen om te gaan. Een extra begeleider laat de begeleider van het IBO toe om het goede verloop te coördineren bij een activiteit voor een grote groep kinderen. Zo kan de begeleider van de partnerorganisatie zich meer concentreren op de inhoud en de kwaliteit van de activiteit. De begeleider van de partnerorganisatie fungeert hier als specialist in zijn werkdomein, de begeleider van De Buiteling als specialist op pedagogisch vlak.
- Partnerorganisaties geven aan het gevoel te hebben dat ze bijdragen tot een kwalitatief hoger pedagogisch activiteiten aanbod door de begeleiding van professionele en goed opgeleide mensen voor een groter aantal kinderen.
- Het tewerkstellingsproject binnen het IBO biedt ook mogelijkheid tot doorstroming van de begeleiders van het IBO naar partnerorganisaties en omgekeerd. Zowel het IBO als de partnerorganisaties ervaren dit als een meerwaarde. De voordelen zijn dat de begeleiders de organisatie, de collega's, de werking, de kinderen, ... kennen. Daardoor kunnen ze elkaar beter begrijpen, beter samenwerken en groeit de betrokkenheid.

Tijdens de bevraging kwam ook een aantal **knelpunten** naar boven bij de samenwerking op het **niveau van begeleiders**:

- Een groot personeelsverloop zorgt ervoor dat men moeilijk kan rekenen op vaste begeleiders uit het IBO om een activiteit te ondersteunen. Dit verhindert dat begeleiders van verschillende organisaties die eenzelfde activiteit begeleiden, een vertrouwens- en werkrelatie kunnen

⁴ Op dit niveau wordt een samenwerking verstaan tussen de begeleiders van de partnerorganisaties en scholen en de begeleiders van het IBO.

⁵ Op dit niveau wordt de samenwerking begrepen tussen verantwoordelijken van partnerorganisaties en scholen en verantwoordelijken van het IBO.

opbouwen. Partners ervaren dit als een factor die de samenwerking bemoeilijkt. De activiteiten aangeboden door partnerorganisaties vragen een engagement en doorzetting van zowel de kinderen als van de begeleiders.

- Begeleiders van het IBO geven aan dat men in het begin van de samenwerking soms het gevoel heeft niet genoeg erkend te worden. Doordat de begeleider van de partnerorganisatie expertise in een bepaalde activiteit heeft, krijgen begeleiders van het IBO soms het gevoel dat ze overbodig zijn.
- Partnerorganisaties merken op dat sommige begeleiders van het IBO heel wat engagement en enthousiasme tonen. Andere begeleiders tonen volgens de partnerorganisaties dan weer weinig interesse of motivatie om mee te doen met de activiteit. Vooral wanneer begeleiders een opleiding volgen, ervaart men bij sommige van hen weinig motivatie. Begeleiders die gemotiveerd zijn kunnen de samenwerking aanzienlijk doen verbeteren. Vaak is bij de start van een opleiding of vorming het doel niet duidelijk, maar pas na een aantal lessen. Door een gebrek aan een gezamenlijk doel of resultaat, is het voor begeleiders ook niet duidelijk of de opleiding of vorming voor hen zinvol is. Dit heeft een effect op de motivatie van de begeleiders.
- Rekening houden met het tewerkstellings- en opleidingstraject van DSP'ers en GESCO's, is het voor de verantwoordelijke van het IBO moeilijker om begeleiders die een opleidingstraject volgen, te coachen en te ondersteunen wanneer ze niet aanwezig zijn in het IBO maar bij de partnerorganisatie. Door een gebrek aan supervisie bestaat het gevaar dat de begeleidersrol uitgehold wordt. Begeleiders transporteren enkel kinderen naar partnerorganisaties en begeleiden niet actief.

Wil de samenwerking op het **niveau van begeleiders** succesvol zijn, dan moet ze voldoen aan enkele **voorwaarden**:

- Door vaste begeleiders bij het IBO en de partnerorganisaties voor één bepaalde activiteit in te zetten, kan men een constructieve vertrouwens- en werkrelatie opbouwen.
- Voor de begeleiders van het IBO is elke samenwerking met nieuwe partners een zoektocht. Het is daarbij belangrijk dat de begeleiders van beide organisaties voldoende tijd nemen om elkaar te leren kennen en zo een complementaire rol te krijgen. Elke begeleider moet hierbij het gevoel krijgen gewaardeerd en gerespecteerd te worden in zijn eigen rol.
- Bij het samenwerken naar aanleiding van een opleiding of vorming moet het gemeenschappelijke doel of resultaat van bij de start duidelijk zijn. Dit heeft een belangrijke invloed op de werking en motivatie van begeleiders.
- Samen een activiteit voor kinderen organiseren, betekent voor begeleiders pas een meerwaarde wanneer de activiteit complementair is en een verrijking kan zijn voor het eigen aanbod. Begeleiders en partners moeten kunnen leren van elkaar, om de opgedane kennis en expertise later zelf opnieuw te kunnen gebruiken.
- Om uitholling van de begeleidersrol te voorkomen, is er nood aan een goede afstemming tussen het IBO en de partnerorganisaties. Daarom moeten er volgens de bevroegde

begeleiders en partners op voorhand goede afspraken en overeenkomsten worden gemaakt op het niveau van de verantwoordelijken.

De samenwerking op het niveau van de verantwoordelijken is structureel verankerd in het netwerk 'Zonder handen'. Voor andere activiteiten maakt de coördinator of de pedagogisch verantwoordelijke op voorhand afspraken met de partner in kwestie om enkele praktische en inhoudelijke zaken voor te bereiden (verwachtingen IBO, materiaal, infrastructuur, visie op kinderen, financiële vergoeding,...).

Uit de bevraging blijkt dat samenwerken op het **niveau van verantwoordelijken** de volgende **meerwaarde** biedt:

- De samenwerking zorgt ervoor dat bepaalde activiteiten nu wel mogelijk zijn, terwijl dat zonder de samenwerking niet het geval is. Dit zorgt voor een breder en een meer divers activiteitenaanbod voor kinderen.

Tijdens de bevraging kwam ook een aantal **knelpunten** bij de samenwerking op het **niveau van verantwoordelijken** naar boven:

- De bevroegde partijen stellen veel organisatorische en praktische problemen vast tijdens de samenwerking, wat in het verleden dikwijls voor de nodige onenigheid zorgde en de samenwerking bemoeilijkte.
- De verantwoordelijke geeft aan dat er een beperkt Nederlandstalig aanbod in de buurt is waar een netwerk mee opgebouwd kan worden. Het IBO heeft daardoor niet veel keuze om verschillende samenwerkingsverbanden aan te gaan.
- Tijdens de samenwerking wordt men dikwijls geconfronteerd met verschillende regelgevingen in de verschillende beleidsdomeinen. Zo verschilt de regelgeving over het aantal kinderen per vierkante meter bij Kind en Gezin met die van andere beleidsdomeinen.

Op het **niveau van de verantwoordelijken** werd ook een aantal knelpunten geformuleerd die hun eigen niveau overstijgen en bijgevolg denkwerk en acties vereisen in de **verschillende beleidsdomeinen**:

- De verschillende regelgevingen over de verschillende beleidsdomeinen bemoeilijken de samenwerking. Flexibilisering van de toepassing of aanpassing van de regelgevingen van de verschillende beleidsdomeinen is een absolute noodzaak.

3.2 Drempelverlagend zijn voor vrijetijdsorganisaties in de buurt

Door de samenwerking kan IBO de Buiteling volgens de bevroegde partnerorganisaties, zowel voor kinderen als voor ouders, een opstap worden naar andere organisaties in de buurt. Bij de bevraging van de ouders blijkt dat een beperkt aantal kinderen deelneemt aan één of meerdere activiteiten buiten het IBO of tijdens het weekend. Sommige ouders geven daarbij aan dat zij zelf actief op zoek

gaan naar de mogelijkheden voor hun kind, omdat ze het belangrijk vinden dat hun kind een voldoende en zinvolle vrijetijdsinvulling heeft. Toch geeft de meerderheid van de ouders aan dat hun kind geen activiteiten volgt naast die van het IBO. Doorstromen vraagt een groot engagement van kinderen en ouders op het vlak van verplaatsing, aanwezigheid bij wedstrijden en toernooien, ...

Het is duidelijk dat beide partijen hun activiteiten bekendmaken om zoveel mogelijk doorstroming te garanderen. In de eerste plaats kunnen partnerorganisaties tijdens de samenwerking zichzelf en hun werking aan de kinderen en ouders voorstellen. Maar ook de mond-aan-mondreclame tussen kinderen en hun ouders is belangrijk. Om de doorstroming te bevorderen, worden bovendien door de partnerorganisaties 'warmmaakpakketten' georganiseerd tijdens de opvanguren. Kinderen kunnen zo kennis maken met bepaalde activiteiten en worden geprikkeld om zich in te schrijven voor een activiteit bij de partnerorganisatie, buiten de openingsuren van het IBO.

Door de samenwerking stellen partnerorganisaties vast dat zij een publiek bereiken dat anders niet bereikt zou worden. Dit gebeurt in twee richtingen. Bij partnerorganisaties waarbij de populatie hoofdzakelijk bestaat uit blanke middenklassenkinderen, zorgt de samenwerking met het IBO ervoor dat ze meer kansarme kinderen bereiken en omgekeerd. Dit zorgt voor een grotere culturele en sociale mix.

Omdat de meeste activiteiten van partnerorganisaties altijd doorgaan in het IBO zelf (gesloten activiteit), is de partnerorganisatie sterk afhankelijk van het IBO om kinderen te werven. Er is weinig of geen mogelijkheid om een grotere groep kinderen uit de buurt te bereiken via bijvoorbeeld het organiseren van open activiteiten. Het doelpubliek wordt beperkt tot de kinderen die zijn ingeschreven in het IBO, wat soms niet aansluit bij de opdracht van een partnerorganisatie.

3.3 Aandacht voor het delen van infrastructuur

Aangezien IBO de Buiteling beschikt over een grote locatie, gaat het merendeel van de activiteiten door in de lokalen van het IBO. Enkel wanneer een specifieke infrastructuur nodig is, bijvoorbeeld voor bepaalde sporten, vinden de activiteiten plaats op locaties van de partnerorganisaties. Ook occasioneel, bij evenementen in de buurt of uitstappen, verlaat men het IBO. Bovendien stelt men als IBO een grote infrastructuur ter beschikking voor andere partnerorganisaties uit de buurt.

Het IBO krijgt steeds voorrang voor het gebruik van de sportzaal, aangezien het deze zaal huurt. Wanneer partnerorganisaties activiteiten organiseren binnen de infrastructuur van het IBO, worden op voorhand afspraken gemaakt met de pedagogisch verantwoordelijke. Ook het materiaal van het IBO kan gebruikt worden indien nodig.

Op verplaatsing wordt er weinig hinder vastgesteld: kinderen beschouwen het niet als een last. De afstand is haalbaar en ze voelen zich ook niet onveilig tijdens het stappen. Ook de bevroegde ouders hebben vertrouwen dat de verplaatsing onder goede begeleiding gebeurt en in veilige omstandigheden. Ze geven ook aan dat de meeste kinderen het gewoon zijn zich te voet door Brussel te verplaatsen, gezien de verplaatsing van en naar school op dezelfde manier verloopt. Het is dus geen nieuw gegeven.

3.4 Kinderen beschouwen als actieve participanten in hun buurt

Kinderparticipatie is een centrale pijler van de werking van het IBO. Dit aspect wordt op verschillende manieren ingevuld. De keuzevrijheid van kinderen wordt als zeer belangrijk beschouwd. Kinderen kunnen kiezen tussen ateliers, vrij spel of tijd en ruimte voor huiswerk. Vrij spel wordt door het IBO beschouwd als een belangrijk aspect voor de ontwikkeling en het welbevinden van kinderen. Het kind mag zelf experimenteren met aangeboden materialen en in een bepaalde ruimte al dan niet in samenspel met anderen.

Uit de bevraging van de kinderen wordt duidelijk dat de keuze binnen het activiteitsaanbod vanzelfsprekend is. Kinderen geven wel aan dat wanneer ze kiezen voor een bepaalde activiteit, er verwacht wordt dat ze zich engageren tot het einde van deze activiteit. Begeleiders bevestigen dit. Op die manier leren kinderen bewuste keuzes maken en leren ze dat keuzes ook consequenties met zich meebrengen. Ook ouders zijn op de hoogte van de aandacht die het IBO besteedt aan de keuzevrijheid van kinderen en zijn hier zeer tevreden over. Ze vinden het belangrijk dat kinderen bewust keuzes leren maken en dat er een evenwicht bestaat tussen het stimuleren en motiveren van kinderen, en hen keuzevrijheid laten. Ook partnerorganisaties delen deze filosofie. De ervaring leert hen immers dat het geen zin heeft om kinderen te dwingen om deel te nemen aan een activiteit. Dit heeft enkel een negatieve werking op het enthousiasme en motivatie van het kind.

Partnerorganisaties merken wel een moeilijkheid bij een te grote keuzevrijheid. Door de grote keuzevrijheid kiezen kinderen dikwijls voor iets anders: ze shoppen met andere woorden in het aanbod. De groep kinderen wisselt vaak, waardoor het voor begeleiders van partnerorganisaties moeilijk is om verder te bouwen op vorige activiteiten.

Om kinderen meer inspraak te geven in de werking van het IBO en de buurt, is men in september 2008 gestart met een kinderparlement, waarin vertegenwoordigers van verschillende partnerscholen zetelen. Dit kinderparlement is volgens de verantwoordelijken van de werkgroep 'Kinderparticipatie' enkel zinvol, wanneer het geheel gedragen wordt door de beleidsvisie van het IBO. Eén vader bevestigt dat hij er zeer tevreden over is. Via het kinderparlement of door informeel te luisteren naar de mening van kinderen, kunnen er nieuwe voorstellen of ideeën ontstaan om samen met het IBO iets realiseren of te doen in hun buurt.

3.5 Ouders beschouwen als actieve participanten in hun buurt

Ouders worden op verschillende manieren geïnformeerd over het reilen en zeilen van het IBO: via het infobord, brochures, e-mail, op infodagen en via informele contacten met de begeleiders zelf.

Ouders vinden het ook belangrijk dat ze voldoende geïnformeerd worden over het dagverloop in het IBO en over hoe hun kind het stelt. De grote meerderheid van de ouders is tevreden en krijgt voldoende informatie, zeker wanneer ze er zelf om vragen. Bovendien vinden ze het goed dat de begeleider hen op eigen initiatief aanspreekt wanneer er iets minder goed verliep. Een minderheid van de ouders vindt dat ze te weinig informatie krijgen. Sommige anderstalige ouders geven aan dat ze zich niet altijd even comfortabel voelen bij een gesprek met de begeleider omdat ze het Nederlands niet of onvoldoende machtig zijn. Ze vermelden ook dat de hoeveelheid informatie die doorstroomt, sterk afhankelijk is van de begeleider.

Wat betreft de samenwerkingsverbanden kennen de meeste ouders de partnerorganisaties niet. Er zijn weinig ouders die de locaties van de partnerorganisaties (bvb. Buurtsport) gezien hebben. De ouders die wel op de hoogte zijn van de samenwerking met partnerorganisaties, zijn bijna uitsluitend ouders van lagereschoolkinderen. Voor de kleuterleeftijd worden weinig activiteiten georganiseerd in samenwerking met partnerorganisaties.

Ook voor begeleiders is het belangrijk dat ze voldoende contact hebben met ouders. Enerzijds willen ze zoveel mogelijk de ouders en hun manier van opvoeden leren kennen en respecteren. Anderzijds geeft het contact met ouders hen het gevoel dat hun werk en engagement geapprecieerd wordt. Kinderen worden als belangrijke schakels gezien in het contact met ouders.

Tijdens de opendeurdag en toonmomenten in de speelweken worden ouders uitgenodigd om kennis te maken met de verschillende ateliers en de begeleiders die de ateliers vorm geven. Het IBO wil in de toekomst ouders meer betrekken bij de uitbouw en ondersteuning van de verschillende ateliers. Op de vraag of ouders inspraak kunnen hebben in het activiteiten aanbod, antwoordt de meerderheid dat het IBO zeker bereid zou zijn om te luisteren naar de voorstellen en initiatieven van de ouders. De meeste ouders geven aan dat ze zelf weinig voorstellen doen omdat ze hier niet echt behoefte aan hebben. Vanuit het IBO wordt deelgenomen aan verschillende activiteiten in de buurt die door diverse buurtorganisaties georganiseerd worden voor ouders, zoals oudercafés en schoolraden. Door hieraan deel te nemen wil men het aanbod en de werking van het IBO beter bekend maken bij ouders uit de buurt.

1. Voorstelling en historiek

Het IBO De Verliefde Wolk is gegroeid uit de kinderwerking van het gemeenschapscentrum 'Vaartkapoen' (vzw De Welvaartkapoen) op woensdagmiddag, dat op zijn beurt ontstaan is op vraag van de Nederlandstalige scholen en het gemeenschapscentrum.

In 2001 werd de eerste aanvraag gedaan bij Kind & Gezin en in 2003 kreeg het zijn erkenning als IBO.

IBO De Verliefde Wolk biedt buitenschoolse opvang aan kinderen van 2,5 tot 12 jaar. Tijdens het schooljaar is er een leeftijdsgroepenwerking dat van toepassing is op woensdagen en tijdens de vakanties. Daarbij worden vier groepen onderscheiden. Groep 1 is voor kinderen uit de 1ste en 2de kleuterklas, groep 2 is voor kinderen uit de 3de kleuterklas, groep 3 is voor kinderen uit het 1ste tot 3de leerjaar en groep 4 ten slotte, is voor kinderen van het 4de tot het 6de leerjaar. Mogelijke activiteiten zijn bijvoorbeeld één keer per maand naar de VGC-sportacademie, gaan zwemmen, naar een kookatelier, een museumbezoek en uitstapjes. Op andere schooldagen (behalve voor kleuters) is er geen leeftijdsgroepenwerking maar wordt opvang georganiseerd van 15u30 tot 18u15 waarbij een basisactiviteitenaanbod in het nest mogelijk is. Dit basisactiviteitenaanbod bestaat uit de keuze tussen vrij spel, huiswerkklas, activiteiten in de Derwisj (rustig lokaal voor gezelschapsspelen en crea-activiteiten voor 6+), activiteiten in de Haas (sportzaal met mogelijkheid tot basketbal, pingpong, kleuterparcours,...), activiteiten in de Aiché (tuin bij mooi weer), activiteiten in de Duif (lokaal voor kleuters van 2,5 tot 4 jaar) en activiteiten in het Paard (crea-activiteiten).

Naast het activiteitenaanbod in het nest is er tevens een activiteitenaanbod in het web bij externe partners. De activiteiten gaan steeds door van 16u30 tot 17u30 en er wordt een extra ouderbijdrage voor gevraagd. Het activiteitenaanbod met de daarbij behorende prijs voor één schooljaar ziet er als volgt uit:

- Maandag:
 - o kleuterturnen: voor kinderen van 4 tot 6 jaar; prijs €30
 - o klimmen: voor kinderen van 9 tot 12 jaar; prijs €30
 - o jiu jitsu: voor kinderen van 8 tot 9 jaar; prijs €80
- Dinsdag:
 - o jiu jitsu: voor kinderen van 4 tot 6 jaar; prijs €80
 - o voetbal: voor kinderen van 9 tot 12 jaar; prijs €25
 - o muziekatelier: voor kinderen +6 jaar; prijs €25
- Woensdag:

- leeftijdsgroepwerking: sport, spel, crea, educatieve en recreatieve uitstappen.
- Donderdag:
 - jiu jitsu: voor kinderen van 4 tot 5 jaar; prijs €60
 - voetbal: voor kinderen van 6 tot 8 jaar; prijs €25
 - klimmen: voor kinderen van +8 jaar; prijs €30
- Vrijdag:
 - jiu jitsu: voor kinderen van 6 tot 10 jaar; prijs €80
 - badminton: voor kinderen van 6 tot 12 jaar; prijs €30
 - voorleesatelier: voor kinderen van 4 tot 6 jaar; prijs €5

Wat betreft het inschrijvingsbeleid betreft werkt IBO De Verliefde Wolk met enkele voorrangsregels. Voorrang wordt verleend aan kinderen die reeds naar het IBO gaan of aan kinderen uit één van de drie omliggende basisscholen (De Vierwinden, de Windroos en de Klimpaal). Daarbij krijgen eerst en vooral kinderen voorrang waarvan beide ouders werken of een cursus volgen, vervolgens kinderen waarvan één van de ouders werkt of een cursus volgt, daarna kinderen waarbij er een gemotiveerde vraag vanuit de school of CLB gesteld wordt en ten slotte kinderen waarvan de ouders niet werken of een cursus volgen. De ouderbijdragen zijn inkomensgerelateerd. Voor het activiteitenaanbod bij externe partners in het web betalen ouders een extra vergoeding (niet-inkomensgerelateerd).

2 Nest- en webwerking van het IBO

2.1 Nest

De nestwerking van IBO De Verliefde Wolk heeft een erkenning en subsidie van Kind en Gezin voor 79 plaatsen. Binnen het nest wordt een gevarieerd basisactiviteitenaanbod georganiseerd voor alle kinderen. Voor elke activiteit binnen het basisaanbod is er een vaste begeleider. Enkel voor opvang op woensdag werkt het IBO volgens een leeftijdsgroepenwerking waar er minstens één vaste begeleider is per groep. Het nest fungeert tevens als centraal verzamelpunt voor de kinderen die deelnemen aan activiteiten in het web en voor hun ouders.

2.2 Web

De webwerking van IBO De Verliefde Wolk biedt 20 extra plaatsen voor kinderen in het nest. De extra werkingskosten en personeelskosten die gepaard gaan met het organiseren van activiteiten in samenwerking met partnerorganisaties, worden mogelijk gemaakt door extra ouderbijdrages. Ouders betalen voor de meeste activiteiten rechtevrees aan de partners.

IBO De Verliefde Wolk wil naast de opvang in het nest een gevarieerd en gestructureerd activiteiten aanbod voor kinderen bieden dat zorgt voor een verruiming van de leefwereld en de belevingservaringen van kinderen op een niet-schoolse manier.

Vanuit een buurtgerichte focus, participeert IBO verliefde wolk aan occasionele evenementen in de buurt.

3 **Krachtlijnen van buurtgerichte buitenschoolse opvang**

3.1 Organiseren van een gevarieerd aanbod voor kinderen na school via netoverschrijdende en intersectorale samenwerkingsverbanden

Organiseren van een gevarieerd aanbod voor kinderen na school...

Via het uitbouwen van zowel een nestwerking als een webwerking, biedt IBO De Verliefde Wolk een variëteit aan activiteiten aan. De bevroagde kinderen zijn goed op de hoogte van de verschillende activiteiten die aangeboden worden, ook als ze er niet aan deelnemen. De bevroagde kinderen nemen deel aan minstens één activiteit georganiseerd door een externe partner. Ze zijn enthousiast over de activiteiten georganiseerd door externen en geven aan dat ze het leuk vinden om het IBO te verlaten en een activiteit te doen op een andere locatie.

De meeste ouders zijn erg tevreden over het gevarieerde aanbod van activiteiten en vinden dit een meerwaarde voor hun kind. Sommige ouders geven wel aan dat het aanbod voor kleuters ruimer en gevarieerder zou mogen zijn. Ouders vinden ook vooral sportactiviteiten zeer interessant en ontspannend voor hun kinderen, zeker na een vermoeiende dag op school. Ze geven aan dat het dikwijls ook activiteiten zijn waar hun kind niet zou kunnen aan deelnemen indien ouders zelf zouden moeten instaan voor het vervoer naar de locatie. Sommige ouders vinden het een voordeel dat het IBO daarvoor instaat.

Heel wat bevroagde ouders vinden het eveneens een pluspunt dat er gedurende de activiteiten Nederlands gesproken wordt. Om te vermijden dat het Nederlands een schooltaal blijft, wordt dit ook bewust en onbewust geoefend in een vrije tijdscontext. Dit vergroot dan opnieuw de kansen van kinderen op school.

... via netoverschrijdende en intersectorale samenwerkingsverbanden

Om een gevarieerd buitenschools activiteiten- of vrijetijdsaanbod voor kinderen te realiseren, werkt men samen in een intersectoraal en netoverschrijdend netwerk met vrijetijdsaanbieders en scholen (De Vierwinden, de Windroos en de Klimpaal). Dit samenwerkingsverband is ingebed en wordt versterkt door het Bredeschoolnetwerk BroM (Brede school Molenbeek).

BroM is een intersectoraal en netoverschrijdend netwerk van organisaties, verenigingen en scholen in Molenbeek die allemaal werken rond de opvang en vrije tijd van kinderen en jongeren in het Nederlands. De opdracht is een kwalitatief en niet versnipperd vrijetijdsaanbod aan te bieden voor kinderen zodat hun kansen in Molenbeek vergroot worden en waarin ook ouderparticipatie een plaats krijgt. Kinderen hebben recht op een bredere leer- en leefwereld dan enkel de school alleen. De coördinator van het IBO zetelt in de stuurgroep van BroM. De stuurgroep wordt gecoördineerd door een halftijdse beroepskracht die als onafhankelijke haar stek heeft in het GC De vaartkapoen.

De concrete samenwerking krijgt vorm op twee verschillende niveaus, met name op het niveau van begeleiders⁶ en op het niveau van de verantwoordelijken⁷.

Uit de bevraging blijkt dat samenwerken op het **niveau van de begeleiders** een **meerwaarde** betekent om verschillende redenen:

- Zowel de begeleiders van het IBO als de begeleiders van de externe organisatie beschouwen de samenwerking als een meerwaarde en als een verrijking van hun eigen werking. De samenwerking tussen begeleiders van verschillende organisaties betekent een uitwisseling van expertise en vakkennis. Begeleiders leren van elkaar en delen hun ervaring en knowhow.
- Het is precies via die samenwerking dat er een mix kan aangeboden worden van zowel sport en spel, alsook culturele en meer educatieve activiteiten, zodat kinderen met verschillende soorten activiteiten in contact komen. Begeleiders geven aan dat het belangrijk is dat kinderen ook hiermee in contact kunnen komen.

Tijdens de bevraging kwamen tevens een aantal **knelpunten** bij de samenwerking op het **niveau van begeleiders** naar boven:

- Voor begeleiders luidt de informele regel vaak dat zij de activiteit niet actief mee kunnen begeleiden, maar dat hun taak beperkt wordt tot het onder controle houden van de groep zodat de activiteit zonder problemen of storingen kan verlopen. Zo zijn er volgens bepaalde partnerorganisaties activiteiten die het niet toelaten om actief deel te nemen, bijvoorbeeld bepaalde sporten die fysieke vaardigheden en vakkennis vragen (bvb. jiu jitsu). De begeleiders van het IBO geven echter aan dat het voor hen aangenamer is als ze ook mogen

⁶ Op dit niveau wordt een samenwerking verstaan tussen de begeleiders van de partnerorganisaties en scholen en de begeleiders van het IBO.

⁷ Op dit niveau wordt de samenwerking begrepen tussen verantwoordelijken van partnerorganisaties en scholen en verantwoordelijken van het IBO.

deelnemen aan de activiteit, dan enkel passief en van op afstand toe te kijken. Ook de bevroegde kinderen geven aan dat ze het leuker vinden dat hun begeleider van het IBO actief deelneemt aan de activiteit.

- Partnerorganisaties merken op dat sommige begeleiders van het IBO heel wat engagement en enthousiasme tonen. Andere begeleiders tonen daarentegen weinig interesse of motivatie om mee te doen met de activiteit. Partnerorganisaties kunnen dit ook niet eisen van de begeleiders van het IBO.
- Uit de bevraging van begeleiders bleek dat zowat elke samenwerking in het begin moeilijk verliep omwille van verschillende redenen zoals een andere aanpak, de moeilijkheid om niet tussen te komen in de begeleiding van partners, ... Begeleiders van het IBO geven aan dat ze in het begin van de samenwerking soms het gevoel hebben niet genoeg erkend te worden. Door de expertise wat bepaalde activiteiten betreft hebben begeleiders van het IBO soms het gevoel overbodig te zijn.
- Omwille van praktische redenen heeft IBO De Verliefde Wolk ervoor gekozen om als centraal verzamelpunt te fungeren. Ouders komen hun kind daardoor steeds in het IBO afhalen en niet bij de partnerorganisaties waar de webactiviteit doorgaat. Begeleiders van de partnerorganisaties hebben daardoor weinig of geen contact met ouders en missen daardoor eveneens een stuk erkenning.

Wil de samenwerking op het **niveau van begeleiders** succesvol zijn, moet deze samenwerking voldoen aan enkele **voorwaarden**:

- De samenwerking bij het organiseren van een activiteit voor kinderen betekent voor begeleiders pas een meerwaarde wanneer deze complementair is en een verrijking kan zijn voor het eigen aanbod. De begeleiders van IBO De Verliefde Wolk zouden zoveel mogelijk een ondersteunende, aanvullende rol moeten invullen mits respect voor de expertise en vakkennis van de begeleiders van partnerorganisaties. Dit betekent niet dat begeleiders van het IBO niet actief kunnen deelnemen aan de activiteit. Ook de bevroegde kinderen geven aan dat ze het leuk vinden als hun begeleider meedoet aan de activiteit. Samenwerken vraagt van beide kanten de nodige dialoog, flexibiliteit en respect voor elkaar.
- Om uitholling van de begeleiderrol te voorkomen is er nood aan een goede afstemming tussen het IBO en de partnerorganisaties. Daarom moeten er volgens de bevroegde begeleiders en partners op voorhand goede afspraken en overeenkomsten worden vastgelegd op het niveau van begeleiders en verantwoordelijken.
- Voor de begeleiders van het IBO is elke samenwerking met nieuwe partners steeds een zoektocht. Het is daarbij belangrijk dat de begeleiders van beide organisaties voldoende tijd nemen om elkaar te leren kennen en zo een complementaire rol te installeren. Elke begeleider moet hierbij het gevoel krijgen gewaardeerd te worden en respect te krijgen voor zijn eigen rol.
- Om de voldoening en enthousiasme van begeleiders van partnerorganisaties hoog te houden, moeten ouders een sleutelrol krijgen. Niettegenstaande het IBO als centraal verzamelpunt fungeert, moet er naar verschillende manieren gezocht worden om het contact tussen

begeleiders van partnerorganisaties en ouders warm te houden. Momenteel loopt er bijvoorbeeld een proefproject voor een bepaalde periode: de begeleider van het IBO begeleidt de kinderen tot aan de start van de activiteit jiu jitsu om daarna terug te keren naar het IBO. Dit biedt enkele voordelen: ouders hebben contact met partnerorganisaties, begeleiders voelen zich niet overbodig en de nestwerking van het IBO heeft opnieuw een begeleider extra. Dit proefproject wordt na een bepaalde tijd geëvalueerd.

De samenwerking op het niveau van de verantwoordelijken krijgt een structurele verankering in een stuurgroep BroM. IBO De Verliefde Wolk neemt deel aan de stuurgroep. Daarnaast maakt de coördinator van het IBO op voorhand afspraken met de partner in kwestie om enkele praktische en inhoudelijke zaken voor te bereiden (verwachtingen IBO, materiaal, infrastructuur, visie naar kinderen, financiële vergoeding,...).

Uit de bevraging blijkt dat samenwerken op het **niveau van verantwoordelijken** een **meerwaarde** betekent om verschillende redenen:

- Via deze samenwerking leert men elkaar beter kennen, wisselt men ervaringen uit, zoekt men samen naar oplossingen, raakt men vertrouwd met elkaars manier van werken, begrijpt men elkaar beter, ... Via de samenwerking houden de verschillende partners elkaar op de hoogte van wat er bij elkaar en in de buurt leeft. Dit zorgt ervoor dat kinderen en ouders gemakkelijker kunnen doorverwezen worden naar elkaar indien nodig.
- Door de krachten te bundelen, beschikt de stuurgroep van BroM eveneens over meer slagkracht om op een hoger niveau bepaalde zaken aan te vragen.

Tijdens de bevraging kwamen tevens een aantal **knelpunten** bij de samenwerking op het **niveau van verantwoordelijken** naar boven:

- Een samenwerkingsverband is volgens de verschillende partijen die betrokken werden bij deze bevraging ook soms zeer intensief. Samenwerking betekent daarom steeds een geven en nemen en dit gaat gepaard met de nodige dissensus en consensus als gevolg. De samenwerking komt soms onder druk te staan wanneer de belangen van de verschillende stuurgroepleden niet evenredig erkend worden.
- De bereidwilligheid van partnerorganisaties en scholen om zich te engageren in een stuurgroep is sterk afhankelijk van de persoonlijke wil van mensen. Partnerorganisaties en scholen hebben in strikte zin geen mandaat om in een intersectoraal en netoverschrijdend samenwerkingsverband te stappen.
- Gezien het web afhankelijk is van extra ouderbijdragen, is hun structurele financiering precair. Bovendien maakt een extra (niet-inkomensgerelateerde) ouderbijdrage het activiteitenaanbod in het web niet per definitie toegankelijk voor alle ouders. Sommige ouders kunnen omwille van financiële redenen enkel gebruik van het gratis basisactiviteitenaanbod in het nest.

Om een vruchtbare intersectorale samenwerking op het **niveau van verantwoordelijken** te bewerkstelligen, benadrukken de bevroagde partijen daarom volgende **voorwaarden**:

- Voldoende tijd nemen om elkaar leren kennen als partners in een buurt is een eerste essentiële stap en vormt een belangrijk draagvlak voor de verdere samenwerking. Een stuurgroep moet daarom op regelmatige basis samenkomen onder leiding van een trekker.
- De missie, visie, doelstellingen, belangen... van de partnerorganisaties zijn dikwijls verschillend. Het is dus belangrijk dat er naar een evenwicht tussen de eigen belangen van elke partner en een gezamenlijk belang waar iedereen kan achterstaan, gestreefd wordt. Het is de bijzondere opdracht van de stuurgroepcoördinator om dit evenwicht te bewaken. Dit vraagt van de coördinator een zekere neutraliteit en een continue aandacht om te toetsen of dit evenwicht bij alle leden nog aanwezig is. De coördinator moet hiervoor een duidelijk mandaat van alle partners krijgen.
- Om een samenwerking constructief te maken, is het zinvol om te vertrekken vanuit concrete thema's. Er dient samen gekeken te worden naar wat de noden in de wijk zijn, om van daaruit samen acties te ondernemen.
- Om de duurzaamheid van het netwerk te waarborgen, is het goed als het plaatselijk bestuur participeert aan, of minstens op de hoogte is van de samenwerking.

Op het **niveau van de verantwoordelijken** werden eveneens een aantal knelpunten geformuleerd die hun eigen niveau overstijgt en die daarom denkwerk en acties vragen op de verschillende **beleidsdomeinen**:

- De bevroagde organisaties missen een structureel aanmoedigingsbeleid vanuit de verschillende beleidssectoren. Volgens hen zou het participeren in een netwerk in de eerste plaats een opdrachtverklaring van elke organisatie die iets te maken heeft met ouders, kinderen en/of de buurt moeten zijn. Want precies samen met partnerorganisaties kan men tegemoet komen aan de noden en behoeften in functie van het welzijn van elk kind en de sociale cohesie in een grootstad. Dit zou de samenwerking aanzienlijk makkelijker maken wanneer partners het netwerk als vanzelfsprekend rekenen tot hun takenpakket.
- Gezien het web afhankelijk is van extra ouderbijdragen, werpt de vraag zich hier op naar een structurele subsidiering om het bestaan van dit samenwerkingsnetwerk te verzekeren voor alle ouders (niet alleen ouders die extra ouderbijdrage geven) en kinderen en de volledige buurt.

3.2 Drempelverlagend zijn naar vrijetijdsorganisaties in de buurt

IBO De Verliefde Wolk vraagt voor het activiteitenaanbod in het web een extra vergoeding aan ouders bovenop de ouderbijdrage voor het nest. Partnerorganisaties ervaren dit als een voordeel aangezien het voor een groter engagement zorgt bij zowel de kinderen als de ouders om de activiteit te continueren. Op die manier kunnen partnerorganisaties iets opbouwen. Deze medaille heeft echter

ook een keerzijde. In een context waarin er wachtlijsten zijn voor de webactiviteiten, kan een extra vergoeding per definitie voor een aantal gezinnen een financiële drempel vormen. Zeker omdat bepaalde activiteiten duurder geworden zijn omdat de lage prijzen van bij de start van het web financieel voor het IBO niet langer haalbaar waren. De bevroegde ouders bevestigen dat de extra kostprijs soms wel hoog is. Een aantal gezinnen heeft hierdoor reeds afgehaakt. Ook uit de bevraging van de kinderen bleek dat de keuze van kinderen (en de toestemming van ouders) voor bepaalde activiteiten en/of voor het aantal activiteiten waaraan ze zouden willen deelnemen sterk bepaald wordt door de kostprijs.

Ongeveer de helft van de bevroegde ouders geeft aan dat hun kind naast het basisactiviteitsaanbod in het nest aan één of meerdere activiteiten in het web deelneemt. Toch is er nog een groot aantal kinderen dat geen andere activiteiten in het web volgt. Een mogelijke verklaring daarvoor kan zijn dat nogal wat ouders van zeer jonge kinderen bevroegd werden en het aanbod voor jonge kinderen eerder beperkt is. Een andere mogelijke verklaring is dat de ouders de partnerorganisaties onvoldoende kennen.

Binnen het samenwerkingsverband BroM, wil men een drempelverlagend aanbod creëren voor zoveel mogelijk kinderen. Door voldoende op de hoogte te zijn van wat er bij verschillende organisaties in de buurt leeft, zorgt dit ervoor dat kinderen kunnen doorstromen van het IBO naar partnerorganisaties en omgekeerd. Volgens de begeleiders stromen kinderen soms door naar activiteiten bij partnerorganisaties in de buurt. Ze krijgen deze informatie van de kinderen zelf, die vertellen aan hun begeleiders of leeftijdgenootjes dat ze naar de scouts, de Chiro, de Arabische les, ... gaan. Toch zijn er ook een heel aantal kinderen dat niet deelneemt aan activiteiten naast het aanbod binnen het IBO. Sommige kinderen vinden zelf de weg, maar bij veel kinderen is dit niet het geval. Ook de stuurgroep van BroM bevestigt dat doorstroming na drie jaar samenwerken nog steeds moeilijk op gang komt.

Een andere belangrijke vaststelling is volgens de partners is dat precies omwille van de samenwerking een groep kinderen bereikt wordt, die anders niet bereikt zou worden. We bemerken twee evoluties. De partnerorganisaties die een populatie van hoofdzakelijk Nederlandstalige middenklassekinderen bereiken, zien door de samenwerking met het IBO nu ook kinderen binnenstromen uit meer kansarme groepen. Maar ook omgekeerd merken we dat partnerorganisaties waarbij meer kansarme kinderen de duidelijke doelgroep zijn, via de samenwerking met het IBO ook een grotere sociale mix bereiken.

Ook de bevroegde kinderen en begeleiders bevestigen dit. Precies door de samenwerking komen kinderen in contact met andere omgevingen, andere mensen, andere kinderen, ... Het verruimt de leefwereld van kinderen. Kinderen geven aan dat ze het fijn vinden om via de activiteiten waarvoor ze ingeschreven zijn, ook andere kinderen uit de buurt en uit andere scholen te leren kennen.

3.3 Aandacht voor het delen van infrastructuur

Het maximaal benutten van de bestaande infrastructuur in de buurt wordt beschouwd als een belangrijke doelstelling van de samenwerking in het BroM-netwerk. De stuurgroep speelt hierbij een belangrijke en noodzakelijke rol. Enerzijds wordt binnen de stuurgroep gekeken en gezocht hoe de bestaande infrastructuur zo optimaal mogelijk kan worden benut. Het samen zoeken naar mogelijkheden zorgt ervoor dat er meer openheid en toegeeflijkheid is naar elkaar toe. Het concurrentiële gevoel voor zoveel mogelijk infrastructuur verdwijnt daardoor veel meer naar de achtergrond. Afspraken komen gemakkelijker tot stand en krijgen ook sneller ingang. Anderzijds zorgt de stuurgroep ervoor dat er steeds op zoek gegaan wordt naar nieuwe mogelijkheden. Door de krachten te bundelen is er meer slagkracht om via verschillende wegen en met verschillende instanties te overleggen en te onderhandelen over nieuwe infrastructuur.

Wat betreft de verplaatsing van en naar de verschillende locaties stellen we een vlot verloop vast. De verantwoordelijke personen zorgen ervoor dat dit op een zo veilig mogelijke en toch ook aangename manier gebeurt. Zowel ouders als kinderen geven aan dat er zich geen moeilijkheden voordoen tijdens de verplaatsing en dat er steeds een gerust en veilig gevoel heerst.

3.4 Kinderen beschouwen als actieve participanten in hun buurt

Wat betreft de keuzevrijheid binnen het aanbod in het nest wordt door de bevroegde kinderen aangegeven dat vrij spel mogelijk is wanneer een activiteit ten einde is. Wanneer kinderen niet willen deelnemen aan een activiteit mogen zij wel rustig aan de kant zitten en toekijken, maar vrij spel is niet toegelaten zolang de activiteit nog bezig is. Begeleiders geven aan dat ze soms eens afwijken van het programma, maar dan bijvoorbeeld enkel wanneer kinderen goed hebben meegewerkt aan een activiteit. Begeleiders van het IBO evalueren de activiteiten zowel op een informele als formele manier (bv. kringgesprek).

In het begin van elk schooljaar kunnen kinderen zich inschrijven voor activiteiten in het web. De bevroegde kinderen geven aan dat het steeds de ouder(s) zijn die de doorslaggevende beslissing neemt voor welke en vooral voor hoeveel activiteiten het kind zich mag inschrijven.

3.5 Ouders beschouwen als actieve participanten in hun buurt

Ouders hechten veel belang aan het uitwisselen van voldoende informatie met de begeleiders over het verloop in het IBO. De meeste ouders hebben het gevoel voldoende geïnformeerd te zijn over hoe hun kind het stelt in het IBO. Zeker wanneer er problemen of moeilijkheden zijn, worden ze snel en goed op de hoogte gebracht en ouders vinden dit ook nodig.

Toch zijn er ook ouders die aangeven te weinig informele gesprekken te hebben met de begeleiders. Begeleiders hebben daar soms weinig tijd voor, terwijl ouders daar wel nood aan hebben. Ook stellen ouders een groot personeelverloop vast, wat ook de communicatie bemoeilijkt. Enkele anderstalige ouders geven aan dat ook de taalbarrière een factor is die het contact bemoeilijkt. Het is voor hen een grote stap om mensen aan te spreken in een andere taal dan hun moedertaal. Hetzelfde geldt voor de toegankelijkheid van formele informatie. De brochures en andere aankondigingen worden enkel in het Nederlands opgesteld. Er zijn eveneens ouders die aangeven dat ze het minder belangrijk vinden om goed geïnformeerd te worden. Voor hen is de school de belangrijkste bron van informatie.

Via enkele initiatieven wil het IBO de ouders betrekken. Tijdens de vakantie organiseert men een ontbijt op elke eerste maandagmorgen bij het begin van een speelweek en een BBQ op de laatste vrijdag voor het IBO vier weken zijn deuren sluit. Heel af en toe worden ouders ook betrokken bij uitstappen, maar daar is de opkomst miniem. Tijdens het schooljaar worden momenteel geen initiatieven genomen voor het betrekken van ouders. Vroeger was er een trimesteriële oudervergadering, maar de opkomst was steeds bedroevend laag waardoor men hiermee is gestopt. Om de ouders toch meer te betrekken, is men daarom gestart met een nieuw initiatief, nl. een koffiemoment voor ouders op vrijdagmorgen. Er wordt ook nagedacht om in de toekomst eveneens aandacht te besteden aan het uitwerken van initiatieven over vaderparticipatie.

Een groot deel van de bevraagde ouders is niet op de hoogte van de samenwerking met externe partners voor bepaalde activiteiten in het web. Ze kennen het activiteiten aanbod in web wel, maar niet de partnerorganisaties die dit mogelijk maken. Via het samenwerkingsverband met BRoM wil men hieraan tegemoet komen door vrijetijd- en vakantiebeurzen te organiseren. Op die manier kunnen ouders en kinderen kennismaken met de verschillende partnerorganisaties en mogelijke activiteiten in de buurt. Dit biedt ook kansen voor de doorstroming van kinderen van het IBO naar andere partnerorganisaties. Ook het proefproject, waarbij ouders hun kind nu op de locatie van de activiteit zelf gaan afhalen, ziet het IBO onder andere als een manier om ouders in te contact te brengen met de partnerorganisaties en op die manier partnerorganisaties en hun ruimer aanbod te leren kennen.

DEEL

IV

Besluit

De drie onderzochte casestudies tonen aan dat de nest- en webfunctie van een buurtgerichte buitenschoolse opvang op verschillende manieren ingevuld kan worden. Buurtgerichte buitenschoolse opvang met een nest- en webfunctie is geen eenduidig concept dat binnen elke context kan worden overgenomen. Elke praktijk is gegroeid vanuit een bepaalde historiek en context en tracht zo een antwoord te bieden op de noden en behoeften in een bepaalde buurt. Elke praktijk is hierin uniek en heeft eigen sterktes en aandachtspunten. Toch pleiten we niet voor een vage invulling van het concept buurtgerichte buitenschoolse opvang met nest- en webfunctie. Het is enerzijds een uitdaging om nieuwe en bestaande initiatieven voor buitenschoolse opvang ruimte te geven om zich, via een bottom-up-proces, verder te ontwikkelen. Anderzijds moeten initiatieven gestimuleerd worden om werk te maken van de verschillende krachtlijnen van een buurtgerichte buitenschoolse opvang met een nest- en webfunctie. Dit rapport bevat in bijlage een visietekst met deze krachtlijnen.

Het volgende hoofdstuk van dit besluit verduidelijkt **wat de meerwaarde is van een buitenschoolse opvang die buurtgericht werkt voor alle betrokken actoren in termen van de economische, sociale en pedagogische functie**. Ook worden knelpunten en werkpunten voor de praktijk geformuleerd. Het derde hoofdstuk van dit besluit onderstreept **wat essentiële voorwaarden zijn voor een vruchtbare intersectorale samenwerking** op het niveau van de begeleiders en op het niveau van de verantwoordelijken van voorzieningen en scholen. Er worden ook knelpunten en werkpunten voor de praktijk geformuleerd. Op basis van de praktijkervaringen en -werkpunten van deze twee hoofdstukken, geven we tenslotte in het laatste hoofdstuk een aantal beleidsaanbevelingen.

Dit besluit kan de reflecties over de toekomst van buitenschoolse opvang in Vlaanderen voeden en inspireren.

II. Naar een kwalitatieve invulling van buurtgerichte buitenschoolse opvang

De getuigenissen uit de drie verschillende praktijken tonen aan dat een meer buurtgerichte werking van buitenschoolse opvang, de economische, pedagogische én sociale functie aanzienlijk versterkt. De sterkte van een concept met nest- en webfunctie zit in het feit dat zowel economische, pedagogische als maatschappelijke belangen behartigd worden. Tussen de verschillende functies zijn er immers heel wat spanningen⁸. Rekening houdend met dit spanningsveld, tracht een kwaliteitsvolle opvang steeds opnieuw een evenwicht te zoeken tussen de economische, de pedagogische en de sociale functie van de kinderopvang. Toch worden in de praktijk ook enkele knelpunten ervaren. Die vertalen we naar enkele werkpunten voor de praktijk.

1. De economische functie van buurtgerichte buitenschoolse opvang

Meerwaarde

- Door meer samen te werken met partners uit de buurt, spelen de verschillende IBO's en partnerorganisaties proactief in op het gebrek aan voldoende en/of geschikte infrastructuur en spelmogelijkheden voor kinderen in een grootstad. De buitenschoolse opvang gebruikt enerzijds de locaties van de verschillende partnerorganisaties voor het organiseren van activiteiten voor kinderen tijdens de buitenschoolse opvang. Anderzijds kan de buitenschoolse opvang ook de eigen infrastructuur ter beschikking stellen voor partnerorganisaties. Wanneer men infrastructuur deelt, is het essentieel om op voorhand goede en duidelijke afspraken te maken, bij voorkeur op het niveau van de verantwoordelijken⁹. Door de krachten in een netwerk te bundelen, is er bovendien meer slagkracht om via verschillende wegen en met verschillende instanties, overleg te plegen en te onderhandelen over nieuwe infrastructuur.
- De samenwerking met partnerorganisaties voor activiteiten op locaties buiten het IBO, zorgt ervoor dat er beter gebruik wordt gemaakt van het bestaande aanbod in de buurt. Op die manier is het vrijetijdsaanbod voor kinderen niet versnipperd.
- In de buitenschoolse opvang zelf zien we een stijging van het aantal kinderen dat opgevangen wordt in het nest door kinderen onder te brengen bij partnerorganisaties. In de drie casestudies zien we dat gemiddeld 22 % meer kinderen opgevangen kunnen worden door de nest- en webfunctie. Door samen te werken met partners speelt buurtgerichte buitenschoolse opvang in op het gebrek aan voldoende kindplaatsen.

⁸ Een voorbeeld van dit spanningsveld: aangezien er een groot tekort aan plaats is in de buitenschoolse opvang, is het een voortdurende vraag wie er voorrang krijgt bij de inschrijvingen. Om economische redenen zou men voorrang kunnen geven aan werkende ouders, om sociale redenen zou men er net voor kunnen kiezen om dit niet te doen.

⁹ Op dit niveau wordt een samenwerking verstaan tussen de verantwoordelijken van de partnerorganisaties en scholen en de verantwoordelijken van het IBO.

Knelpunten

- Door de infrastructuur te delen, worden kinderen ondergebracht bij partnerorganisaties en scholen. De vierkante meters van de locaties van partnerorganisaties en scholen worden niet meegerekend bij het bepalen van de gesubsidieerde capaciteit.
- Door webactiviteiten te realiseren in samenwerking met partnerorganisaties, worden meer kinderen in het IBO opgevangen. Daardoor is het onvermijdelijk dat IBO's op bepaalde momenten in overbezetting moeten gaan. De huidige regelgeving van IBO's laat dit slechts in beperkte mate toe.
- De kinderen worden ook opgevangen door gekwalificeerde medewerkers van partnerorganisaties. Momenteel worden de kwalificaties van het personeel van partnerorganisaties niet meegerekend bij het bepalen van de verhouding van het aantal kinderen tegenover het aantal volwassenen.

2. De pedagogische functie van buurtgerichte buitenschoolse opvang

Eind jaren '90 werd reeds een pedagogisch concept voor buitenschoolse opvang ontwikkeld door VBJK¹⁰ en VCOK¹¹. In Vlaanderen is daar intussen een consensus over gegroeid. Het concept is gebaseerd op drie pijlers: buitenschoolse opvang als vrije tijd, buitenschoolse opvang als sociale experimenteerruimte en buitenschoolse opvang met ouders en kinderen als partners.

Buitenschoolse opvang als vrije tijd: De buitenschoolse opvang vindt plaats buiten de schooltijd en dient door de kinderen als vrije tijd te worden beleefd. Daarbij is het bezig zijn belangrijker dan het presteren en staat plezier boven resultaat.

Buitenschoolse opvang als sociale experimenteerruimte: De buitenschoolse opvang biedt een omgeving aan waarin kinderen essentiële sociale ervaringen kunnen opdoen.

Ouders en kinderen als partners: Ouders en kinderen zijn geen cliënten maar volwaardige partners in de buitenschoolse opvang. Beiden dienen optimaal betrokken te worden bij de opvang.

(Somers, 1998; Heiden, Arents & Vandenbroeck, 2003)

Dit concept gebruiken we als kader om de pedagogische functie van een buurtgerichte buitenschoolse opvang te analyseren.

¹⁰ Expertisecentrum Opvoeding en Kinderopvang

¹¹ Vormingscentrum Opvoeding en Kinderopvang

Buitenschoolse opvang behoort tot de vrije tijd

Meerwaarde

- Door samen te werken met partnerorganisaties in de buurt, kan er een grotere mix van sport en spel, en van culturele en educatieve activiteiten aangeboden worden aan kinderen. De buurtgerichte webfunctie vergroot de keuzemogelijkheden van kinderen en ook ouders zijn erg tevreden over de variatie aan activiteiten. Voor ouders is het vooral belangrijk dat kinderen voldoende bewegingsruimte en sport krijgen na school.
- Begeleiders van een IBO en partnerorganisaties die samenwerken, vormen een verrijking en verhogen de kwaliteit van het aanbod. Door een combinatie van de specifieke expertise van begeleiders van partnerorganisaties (over de activiteiten) en de expertise en ervaring van begeleiders van het IBO (over de omgang met kinderen), wordt de kwaliteit gewaarborgd en zelfs verhoogd. Bovendien kennen de begeleiders van het IBO de kinderen goed. De begeleiders kunnen door de samenwerking eveneens hun professionele competenties verder ontwikkelen. Enerzijds leert men dus van de expertise van begeleiders van de partnerorganisaties, anderzijds wordt men competentier door de samenwerking op zich (bv. flexibel kunnen zijn, kunnen onderhandelen,...).

Knelpunten

- Ouders vinden dat er te weinig variatie is in het aanbod voor de kleuterleeftijd, in verhouding tot het bestaande aanbod voor de lagereschoolleeftijd. Kleuters hebben veel minder keuzemogelijkheden dan kinderen uit de lagere school.
- De buitenschoolse opvang 'als vrije tijd' impliceert dat bezig zijn belangrijker is dan presteren en dat plezier boven resultaat staat. Wat kinderen leren, is niet onbelangrijk maar eigenlijk ondergeschikt aan de vrije keuze en het spelplezier (Somers, 1998; Heiden, Arents & Vandenbroeck, 2003). Deze visie op buitenschoolse opvang brengt soms spanningen met zich mee. Sommige partnerorganisaties vinden het een knelpunt wanneer kinderen niet geëngageerd zijn of gemotiveerd worden om een meerdere keren deel te nemen aan eenzelfde activiteit. Doordat kinderen 'shoppen' in het aanbod en men te maken krijgt met steeds wisselende groepen kinderen, is het voor sommige partnerorganisaties moeilijk om iets op te bouwen met de kinderen. In een casestudie wordt er wel een zeker engagement gevraagd van kinderen en ouders door de keuze te geven om zich in te schrijven voor bepaalde activiteiten voor een periode van een jaar. Dit heeft als voordeel dat partners iets kunnen opbouwen met de kinderen en dat de kinderen een bepaalde activiteit stapsgewijs kunnen aanleren. Het blijft niet bij een vluchtige kennismaking. De keerzijde van de medaille is dat kinderen minder de mogelijkheid hebben om op om het even welk tijdstip te kiezen hoe ze hun 'vrije' tijd willen invullen. De valkuil is dat door een gebrek aan keuzevrijheid, het enthousiasme en spelplezier van de kinderen in het gedrang kan komen.

Werkpunten voor praktijk

- De webfunctie voor de kleuterleeftijd is bij de verschillende opvanginitiatieven minder uitgewerkt. Een webfunctie kan ook betekenen dat men partnerorganisaties uit de buurt uitnodigt om een activiteit in het IBO te organiseren. Enerzijds moet het bestaande vrijetijdsaanbod voor kleuters beter bekendgemaakt worden bij de coördinatoren van de IBO's. Anderzijds moeten coördinatoren meer proactief op zoek gaan naar partnerorganisaties in de buurt die een aanbod voor kleuters realiseren (bvb. bibliotheken, theater,...). Als er op lokaal niveau te weinig partnerorganisaties zijn, kan men als coördinator ook proactief op zoek gaan naar partners op regionaal niveau.
- Er moet op het niveau van de verantwoordelijken en begeleiders duidelijker overlegd te worden over het finale doel van de activiteiten, zodat spanningen door een verschillende visie vermeden kunnen worden. Moeten kinderen in de eerste plaats iets bijleren of moeten kinderen in de eerste plaats plezier hebben? Dit hoeft geen 'of...of...' verhaal te zijn. Presteren kan ook in de vrije tijd een belangrijk doel zijn, net zoals in allerlei sportactiviteiten of bij het werken aan producten in een kunstzinnige vorming. Er plezier aan beleven staat echter wel centraal als het om vrijetijdsbesteding gaat (Hajer, 2001). Er moet in overleg met de partnerorganisaties naar een evenwicht gezocht worden tussen deze twee polen. Iets leren kan spelenderwijs gebeuren en spelen kan er ook indirect voor zorgen dat kinderen iets bijleren. Het is ook belangrijk om door de ogen van het kind te kijken: sommige kinderen ervaren bijvoorbeeld het leren van muziek als vrije tijd. Andere kinderen willen zich bijvoorbeeld kunnen uitleven via verschillende bewegingsactiviteiten zonder iets te moeten bijleren.

Buitenschoolse opvang als sociale experimenteerruimte

Meerwaarde

- Zowel kinderen als ouders vinden de activiteiten op locatie zeer belangrijk. Kinderen vinden het leuk om naar buiten te kunnen gaan en te ontdekken. Ook ouders vinden het belangrijk dat er voldoende uitstappen gepland worden. De achterliggende gedachte is dat kinderen ook spel- of ontspanningsmogelijkheden buiten de school- of IBO-muren moeten krijgen, zodat ze niet worden afgesloten van de samenleving.
- Kinderen krijgen op die manier de kans om andere leeftijdsgenootjes te leren kennen. Hun vriendenkring wordt groter. Daarnaast leren ze ook andere organisaties en andere mensen kennen, kortom: ze leren de buurt op zich beter kennen. Op die manier leren ze ook bewust om te gaan met de diversiteit van een grootstad. Door de webfunctie wordt de sociale experimenteerruimte van kinderen verruimd naar de wereld rondom hen.
- Ouders geven aan dat hoe meer hun kind(eren) met verschillende mensen, omgevingen en contexten in contact komt (komen), hoe meer het Nederlands gesproken en gestimuleerd

wordt. Op die manier wordt het Nederlands niet beperkt tot louter de schooltaal, maar kunnen kinderen ook buiten de school(m)uren op verschillende manieren Nederlands oefenen. Dat gebeurt eveneens in een speelse context.

- Voor ouders en begeleiders is ook het keuzeaspect belangrijk: kinderen leren bewust keuzes te maken. Het vrijetijdsaanbod helpt kinderen hierin en leert hen ook de gevolgen en verantwoordelijkheden van hun keuzes te dragen. De kinderen onderstrepen het belang van een vrije keuze na de schooltijd. Ouders en begeleiders kunnen hierbij een coachende en ondersteunende rol hebben.

Kinderen en ouders als partners in de buitenschoolse opvang

Meerwaarde

- De verschillende IBO's hebben interessante methodieken om kinderen te laten participeren binnen hun werking (een informele bevraging, een ideeënbox, het kinderparlement of kringgesprekken). Kinderen geven aan dat ze hun keuzevrijheid belangrijk vinden.
- Ook ouders benadrukken dat kinderen voldoende keuzevrijheid moeten hebben en voldoende moeten kunnen participeren in het IBO (bijv. het kinderparlement, ...).

Knelpunten

- Kinderen hebben veel inspraak op microniveau voor wat betreft hun individuele keuzes (Wat wil ik nu doen?). Op mesoniveau (Waaruit moet het aanbod bestaan? Wat moeten we meer in de buurt doen?) hebben kinderen een minder actieve inspraak.
- Bij de drie verschillende praktijken is ouderparticipatie een hiaat in de werking. De bevroagde ouders worden geïnformeerd op informele momenten en worden occasioneel betrokken bij evenementen. Ouders geven aan dat ze over het algemeen tevreden zijn over de informatie-uitwisseling, maar tegelijk blijkt dat ze weinig op de hoogte zijn van het activiteitenaanbod in het nest. Voor de activiteiten georganiseerd in het web geldt dit nog meer. Wanneer ze inspraak willen hebben, moeten ouders meestal zelf het initiatief nemen om suggesties over de werking te doen. Een knelpunt is dat het vaak dezelfde ouders zijn die dit initiatief nemen. Men gaat te weinig na wat de andere ouders denken over het aanbod of de werking.
- Omwille van praktische redenen zoals duidelijkheid, bereikbaarheid,... fungeert het IBO meestal als centraal verzamelpunt voor kinderen en ouders. Kinderen worden gebracht naar en opgehaald bij het IBO, waardoor er weinig contact is tussen de ouders en de begeleiders van de partnerorganisaties. Voor de partners is het gebrek aan contact met ouders dikwijls een probleem.

Werkpunten voor praktijk

- Er moet gezocht worden naar methodieken om kinderen ook op mesoniveau (Waaruit moet het aanbod bestaan? Wat moeten we meer in de buurt doen?) in het IBO en de buurt te betrekken.
- Er moet gezocht worden naar een manier van werken waarbij ouders beter geïnformeerd worden en vertrouwd zijn met het aanbod van de werking. In plaats van een reactieve manier moet er gezocht worden om op een proactieve manier om 'alle' ouders op een evenwaardige manier te betrekken bij de werking. Ouders moeten zich uitgenodigd voelen om zaken van de werking te kunnen bespreken.
- Hoewel er al enkele initiatieven bestaan, zoals toon- en koffiemomenten, moeten er meer mogelijkheden groeien om het contact tussen begeleiders van partnerorganisaties en ouders te bevorderen. Dit opent deuren voor een grotere informatie-uitwisseling en wederzijdse erkenning. Erkenning van ouders is een belangrijk aspect in de motivatie en het enthousiasme van begeleiders van partnerorganisaties om te blijven samenwerken.

3. De sociale functie van buurtgerichte buitenschoolse opvang

Meerwaarde

- De samenwerking zorgt ervoor dat zowel het IBO als de partnerorganisatie een groter aantal kinderen bereikt. Ook wordt een grotere sociale, culturele en etnische mix bereikt. Dit gebeurt in twee richtingen. Daar waar organisaties meer autochtone kinderen uit de middenklasse bereiken, worden via de samenwerking meer kansengroepen bereikt en omgekeerd.
- Kinderen krijgen via de samenwerking de kans om naast hun bestaande vriendenkring ook nieuwe vrienden te maken, nieuwe mensen te leren kennen, of met andere organisaties in contact te komen. Kortom: ze kunnen meer participeren in hun eigen buurt of daarbuiten.
- Ouders en vooral ouders die het Nederlands niet als thuistaal hebben, vinden het belangrijk dat kinderen in hun vrije tijd zoveel mogelijk Nederlands kunnen spreken. Dit stimuleert en versterkt hun kennis van de taal op een speelse manier.

Knelpunten

- Doorstroming van kinderen naar partnerorganisaties voor weekendactiviteiten of activiteiten buiten de openingsuren van het IBO is één van de doelstellingen van de samenwerking tussen partnerorganisaties en het IBO. Hoewel dit een doelstelling is voor de verschillende betrokkenen, tonen de casestudies aan dat doorstroming in de praktijk nog niet zo veel voorkomt.

- Wanneer er wordt overwogen om extra ouderbijdragen aan te rekenen voor activiteiten in het web, is het – binnen de sociale functie van kinderopvang – belangrijk om te waken over de toegankelijkheid. In twee casestudies wordt geen extra ouderbijdrage gevraagd voor activiteiten in het web omdat men ook deze sociale functie willen vervullen. In een andere casestudy wordt wel een extra ouderbijdrage gevraagd om tegemoet te komen aan de werkings- en personeelskosten van de webfunctie. Uit de bevraging blijkt dat de keuze voor het soort activiteit of voor het aantal activiteiten beïnvloed wordt door deze meerkost. Extra vaste ouderbijdragen (niet gelinkt aan inkomen van de ouders) zijn dus een gevaar voor de toegankelijkheid van het aanbod.

Werkpunten voor praktijk

- Ouders kunnen een cruciale rol spelen in de doorstroming van kinderen naar partnerorganisaties. Kinderen kunnen ouders toeleiden naar partnerorganisaties en omgekeerd. De effectieve doorstroming kan bemoeilijkt worden wanneer ouders weinig of niet op de hoogte zijn van de samenwerking met partnerorganisaties. Er moet dus gezocht worden naar mogelijke manieren om ouders te betrekken om dit doel te bereiken.
- IBO's moeten goed nadenken over de voor- en nadelen van een eventuele extra ouderbijdrage voor activiteiten in het web.

III. Via een intersectorale samenwerking

De intersectorale samenwerking in een netwerk is geen doel op zich. Het is een middel om gezamenlijk aan de noden en behoeften van elk kind in een buurt te werken. Uit de verschillende casestudies blijkt dat de intersectorale samenwerking enkele voordelen heeft, waardoor het netwerk zinvol wordt voor de verschillende voorzieningen en scholen. Via de samenwerking leert men elkaar beter kennen, wisselt men ervaringen uit, zoekt men samen naar oplossingen, raakt men vertrouwd met elkaars manier van werken en begrijpt men elkaar beter. De verschillende partners zijn beter op de hoogte wat er in de buurt leeft. Door de krachten te bundelen, beschikt het netwerk bovendien over meer slagkracht om op een hoger niveau bepaalde zaken aan te vragen.

Intersectoraal samenwerken is geen sinecure. De bevroagde IBO's en partnerorganisaties benadrukken volgende essentiële voorwaarden om de samenwerking op het niveau van begeleiders¹² en verantwoordelijken¹³ meer kans op slagen te geven.

Tijd voor overleg

- De samenwerking wordt door de bevroagde actoren als geslaagd ervaren wanneer de begeleiders van verschillende organisaties complementair kunnen werken. De begeleiders van het IBO vervullen een ondersteunende en aanvullende rol, met respect voor de expertise en vakkennis van de begeleiders van partnerorganisaties. Begeleiders van het IBO zijn deskundig in de omgang met kinderen, ze kennen elk kind persoonlijk en hebben ervaring met groepsdynamiek. De begeleiders van partnerorganisaties zijn deskundig in een bepaald vakgebied dat nodig is voor de inhoudelijke en organisatorische invulling van een activiteit. De begeleiders van het IBO en van de partnerorganisaties moeten elkaar dus leren kennen en elkaars expertise en de accenten in de werking (h)erkennen en respecteren.

Het vergt tijd en regelmatig overleg om de begeleiders van het IBO en de partnerorganisaties te ondersteunen in hun complementaire rolverdeling. In één casestudie werd vanuit het IBO hiervoor een beroepskrachtenoverleg georganiseerd. De begeleiders vanuit verschillende organisaties zaten samen om visies uit te wisselen en praktische afspraken te maken. Het accent was praktijkgericht en lag vooral op het 'leren van elkaar'. Ook een welzijnsvoorziening (inloopteam) en GOK-leerkracht waren aanwezig om de begeleiders concreet te ondersteunen. Dit werd door de verschillende begeleiders als zeer positief ervaren. Door tijdsgebrek heeft men het beroepskrachtenoverleg echter moeten stopzetten. Dit blijkt een belangrijk gemis en wordt als nodig ervaren om de samenwerking vlotter te laten verlopen.

¹² een samenwerking tussen de begeleiders van de partnerorganisaties en scholen en de begeleiders van het IBO

¹³ een samenwerking tussen verantwoordelijken van partnerorganisaties en scholen en verantwoordelijken van het IBO

- Een goede samenwerking slaagt volgens de begeleiders wanneer er op het niveau van de verantwoordelijken ook voldoende overleg gepleegd wordt. Op die manier worden de begeleiders zelf niet belast met het oplossen van problemen die op hoger niveau kunnen worden opgelost. Concrete voorbeelden zijn afspraken over de praktische organisatie, het delen van infrastructuur, het gebruik van materiaal of over pedagogische aspecten zoals de algemene aanpak van kinderen en de visie op de werking. Om een duurzaam netwerk uit te bouwen dat voor alle partners een meerwaarde heeft, moeten scholen en partners tijd en ruimte krijgen om elkaar te leren kennen en om gemeenschappelijke noden, behoeften en mogelijkheden te verkennen. Zo kunnen ze een werkbaar kader ontwikkelen. Kennismaking en verkenning zijn bijgevolg een essentiële fase in het netwerk waar voldoende tijd voor uitgetrokken moet worden. Bij één van de casestudies wordt aangegeven dat de samenwerking in het netwerk een vrij goed verloop kent, waarbij het een grote rol speelt dat de partners elkaar reeds kenden uit een vroegere samenwerking.

Continuïteit

- Vaste begeleiders in het IBO zorgen ervoor dat de samenwerking met partnerorganisaties vlotter loopt. De begeleiders leren elkaar kennen en kunnen zo beter op elkaar inspelen. Op die manier krijgen ze de kans een vertrouwens- en werkrelatie op te bouwen. Uit de bevraging blijkt dat de samenwerking nog vlotter verloopt wanneer de begeleiders van de verschillende organisaties samen de activiteiten voorbereiden.
- Hoe een samenwerking of netwerk vorm krijgt, hangt af van de specifieke context van de buurt. Ondersteuning is noodzakelijk om netwerken op te bouwen en verder te zetten. Wie kiest voor het opzetten van een netwerk kan dit niet zomaar, maar zal enige systematiek in aanpak en kunde in proceswerk moeten bezitten. Samenwerken in een netwerk vereist een specifieke professionaliteit en veronderstelt kennis van en respect voor een aantal spelregels van betrokken partijen. Daarbij is een netwerkcoördinator nodig om de continuïteit te waarborgen, in de veronderstelling dat hij/zij deze opdracht ook binnen het eigen takenpakket kan opnemen. Uit het vorige XYZ-actieonderzoek is gebleken dat het zinvol is om bij de start van een initiatief, naast een coördinator, ook een extra projectontwikkelaar in te schakelen. Een projectontwikkelaar kan onder andere instaan voor prospectie in de wijken of gemeenten, verkennende gesprekken met coördinatoren, scholen en partners op het terrein of de coaching van de coördinator. (Heiden, Arents & Vandenbroeck, 2003)
- Inherent aan samenwerken in een netwerk is dat dit proces langzaam groeit en rijpt. Het is bovendien een zeer dynamisch proces. Door invloeden van buitenaf of van binnenuit, wordt de werking verstevigd of onder druk gezet. Daardoor ontstaan er telkens nieuwe dynamieken. In de praktijk zien we dat samenwerken in een netwerk zeker geen rechtlijnig verhaal is. Samenwerking stuit regelmatig op hindernissen. Zoals L' Enfant (2008) het formuleert: Bij samenwerken heerst vaak het idee dat de neuzen in dezelfde richting gezet moeten worden. We moeten er echter vanuit gaan dat onenigheid, wrijvingen en conflicten niet te vermijden

zijn. Conflicten wijzen niet per definitie op een slechte samenwerking of een slecht functionerend netwerk. Fricities kunnen aangeven dat aspecten van de samenwerking bijgesteld moeten worden en dat er onderhandeld moet worden. Het ontwijken van problemen en het verdoezelen van conflicten werkt op termijn ook bedreigend voor het netwerk. Het is daarom van groot belang om de ontwikkeling van een netwerk te koppelen aan spelregels om met conflicten om te gaan. Hierin is een belangrijke taak weggelegd voor de netwerkcoördinator.

- De missie, visie en doelstellingen van de partnerorganisaties zijn dikwijls verschillend. Het is dus belangrijk dat dit binnen het netwerk (h)erkend en gerespecteerd worden, maar dat ook gezocht wordt naar een gezamenlijk belang waar iedereen zich in kan terugvinden. Het gaat om een evenwicht tussen de individuele belangen en visie van organisaties en het gemeenschappelijk belang van het netwerk. Als men wil voorkomen dat er bij de samenwerking wordt afgehaakt of dat het engagement vermindert, moet men dit evenwicht bewaken. Gebeurt dit niet, dan heeft de samenwerking weinig kans op slagen en zal frustratie hoogtij vieren.

Zoeken naar een gemeenschappelijk belang is een geleidelijk proces op basis van een evenwaardige inbreng. Het moet een win-winsituatie zijn voor alle betrokkenen. De rol van de netwerkcoördinator is daarbij van groot belang. Het is zijn of haar bijzondere opdracht om een goed evenwicht te bewaren tussen de verschillende belangen van elke partner en het gemeenschappelijk belang. Dit vereist een zekere neutraliteit en continue aandacht voor dit evenwicht bij alle partners. In de casestudies zien we dat er verschillende pistes zijn om een netwerkcoördinator aan te stellen. Eén netwerk wordt gecoördineerd door een vast persoon, met name de coördinator van het IBO. Daardoor kan de continuïteit van het netwerk gewaarborgd worden. Een nadeel is dat de neutraliteit in het gedrang komt en dat het moeilijker wordt om een evenwicht te bewaken tussen de verschillende belangen van partnerorganisaties en scholen. Tijdens de bevraging werd daarom met het idee gespeeld om via een wisselend voorzitterschap te werken. Daardoor komen alle belangen evenredig aan bod. Een nadeel is dat de continuïteit hierdoor moeilijker gewaarborgd kan worden. Een alternatief is om met een vaste kern (het IBO en minstens een partnerorganisatie of school) te werken, die de coördinatie van het netwerk opneemt. Op die manier is het niet één belang – dit van het IBO – dat het netwerk domineert. In een andere casestudie wordt het voorzitterschap van het netwerk opgenomen door een onafhankelijke Bredeschoolcoördinator. Dit is gunstig voor de continuïteit van het netwerk en de neutraliteit van de coördinator. Uit de bevraging blijkt dus dat het netwerk wel degelijk gecoördineerd kan worden door verschillende partners uit verschillende sectoren (cultuur, sport, jeugd, onderwijs en welzijn). Elk netwerk moet, afhankelijk van de eigen context, bepalen welke piste het meeste evenwicht tussen de belangen van partners garandeert. Hierbij moet men kritisch de voor- en nadelen afwegen.

1. Naar een kwalitatieve invulling van buurtgerichte buitenschoolse opvang

Door een analyse van de economische, de pedagogische en de sociale functie van een buurtgerichte buitenschoolse opvang met een nest- en webfunctie, zijn er enkele knelpunten zichtbaar geworden. Ze overstijgen het praktijkniveau en vragen om oplossingen op beleidsniveau.

- Door webactiviteiten te realiseren in samenwerking met partnerorganisaties, worden meer kinderen in het IBO opgevangen. De extra ruimte en het extra personeel voor de webwerking zou moeten worden opgenomen in de erkenning en subsidiëring van IBO's. Concreet betekent dit dat bij het bepalen van de gesubsidieerde capaciteit, de reële vierkante meters en het nodige extra personeel voor die webfunctie mee in rekening gebracht moeten worden. Dit vergt een verfijning of een aanpassing van de bestaande regelgeving. De evaluatie van de beschikbare ruimten kan niet uitsluitend bestaan uit een inventarisering van de ruimte die door de nestfunctie wordt gebruikt, aangezien de nest- en webfunctie samen de buitenschoolse opvang vormen. Het geheel van de nest- en webfunctie dient als vestigingsplaats te worden beschouwd. Deze ruimere interpretatie van de vestigingsplaats kan ook verhinderen dat het IBO in overbezetting gaat op sommige momenten: Wanneer men één locatie als nestfunctie gebruikt en kinderen van daaruit naar verschillende partnerorganisaties gaan, zijn er onvermijdelijk ogenblikken waarop de capaciteit tot 130% bedraagt. Bij de berekening van de verhouding van het aantal kinderen tegenover het aantal volwassenen (kwalificatievereisten voor het personeel), zouden ook de begeleiders van de partnerorganisaties moeten worden meegerekend.
- De samenwerking is haalbaar en zinvol als er genoeg partnerorganisaties in de buurt aanwezig zijn. Daarom moet meer geïnvesteerd worden in het Nederlandstalig vrijetijdsaanbod voor kinderen, met bijzondere aandacht voor de kleuterleeftijd.
- Naast "Kinderen als actieve participanten beschouwen" kan ook "Ouders als actieve participanten beschouwen" als kwaliteitscriterium structureel opgenomen worden bij de opstart of uitbreiding van IBO's met nest- en webfunctie.
- Indien er een extra ouderbijdrage gevraagd wordt voor het activiteitsaanbod in het web, zou de overheid middelen kunnen voorzien om de financiële drempel voor sommige ouders te verlagen zodat het webaanbod toegankelijk blijft (bvb. een sociaal tarief voor activiteiten in het web).

2. Via een intersectorale samenwerking

Aan de hand van de drie casestudies zijn er in de samenwerking met andere sectoren enkele knelpunten zichtbaar geworden. Ze overstijgen het praktijkniveau en vragen om oplossingen op beleidsniveau.

- Het gebrek aan structureel overleg op het niveau van de begeleiders ervaart men als een groot knelpunt. Er zou meer geïnvesteerd moeten worden in kindvrije uren voor begeleiders van het IBO en voor de partnerorganisaties, zodat er ruimte is om intersectorale overlegplatformen te organiseren op het niveau van de begeleiders (bijv. beroepskrachtenoverleg).
- Toekomstige projectaanvragen die een intersectorale samenwerking vereisen, moeten rekening houden met het feit dat de kennismaking en verkenningsfase van een netwerk veel tijd vergt. Uit het XYZ-actieonderzoek blijkt dat dit tot twee jaar tijd kan nemen. Ook is uit dit rapport gebleken dat het zinvol is om, naast een netwerkcoördinator, bij de start van een initiatief ook een extra projectontwikkelaar in te schakelen. Die kan instaan voor prospectie van de wijken of gemeenten, verkennende gesprekken met coördinatoren, scholen en partners op het terrein en de coaching van de coördinator (Heiden, Arents & Vandenbroeck, 2003).
- Het personeelsverloop bij verantwoordelijken en begeleiders in de IBO's bemoeilijkt de uitbouw van duurzame netwerken. Ook voor ouders en kinderen bemoeilijkt dit het contact en schaadt het de vertrouwensrelatie. Al zijn er voor dit verloop wellicht individuele of persoonsgebonden verklaringen, toch mogen we de structurele oorzaken ervan niet onderschatten. Het precaire statuut van de begeleiders en de arbeidsomstandigheden zijn invloedrijke factoren die vragen om verbetering indien men een groot personeelsverloop wil tegengaan.
- Om begeleiders goed voor te bereiden op het intersectoraal samenwerken en buurtgericht werken, zouden deze thema's moeten opgenomen worden in de BKO-opleiding van begeleiders buitenschoolse opvang. De eerste stappen zijn in Brussel reeds gezet. Dit zou ook uitgebreid kunnen worden naar de BKO-opleidingen in heel Vlaanderen.
- Het vraagt veel inspanning en enthousiasme van de initiatiefnemer om partners te mobiliseren die willen participeren in een netwerk. Het engagement van partnerorganisaties in een netwerk is sterk afhankelijk van de goodwill van de vertegenwoordigers van de organisaties. Vanuit verschillende beleidsdomeinen komen er structurele aanmoedigingen om gezamenlijk lokale noden aan te pakken in netwerken (bvb. Brede School), maar dit volstaat in de praktijk niet. Er ontbreekt een structureel aanmoedigingsbeleid over de verschillende sectoren heen. De mandaatkwestie speelt volgens L'Enfant (2008) een essentiële rol in netwerkvorming. Actoren moeten een duidelijk mandaat hebben. Gezamenlijk de complexe noden aanpakken in functie van het welzijn van elk kind en van de sociale cohesie van wijken in een grootstad, zou deel moeten uitmaken van de opdrachtverklaring van elke sociale actor, ongeacht het beleidsdomein waartoe deze behoort.

- Een aanbod realiseren in samenwerking met partnerorganisaties gaat gepaard met de nodige werkingskosten (huur zaal, materiaal) en personeelskosten. De drie praktijken hebben hierover verschillende afspraken. In één casestudy wordt in de algemene werkingskosten en de personeelskosten van de begeleiders van het IBO voorzien via tijdelijke middelen van het VGC-Stedenfonds. De partnerorganisaties moeten daarbij zelf in personele middelen voorzien. Ondanks het enthousiasme en de wil om dit te blijven doen, hebben enkele partners in het verleden moeten afhaken omwille van financiële redenen. In een tweede casestudy worden de activiteiten van partnerorganisaties met eigen middelen gefinancierd. Hierdoor kunnen er weer minder webactiviteiten gerealiseerd worden. In de derde casestudy tenslotte, betalen de ouders de partnerorganisaties rechtstreeks voor deelname aan het aanbod. Dit kan de toegankelijkheid van het aanbod beïnvloeden (zie 'sociale functie').

We kunnen vanuit deze bevraging twee sporen onderscheiden. Indien de buitenschoolse opvang de kinderen laat deelnemen aan een bestaand aanbod of aan een aanbod dat in de opdracht van de partnerorganisatie vervat zit, kan de partnerorganisatie dit financieel dragen. Indien de partnerorganisaties een extra aanbod moeten organiseren voor de kinderen van de buitenschoolse opvang, zouden ze daarvoor vergoed moeten worden. Die vergoeding kan ofwel betaald worden door het IBO zelf (uit enveloppensubsidie) ofwel door de ouders. Indien het IBO de activiteit financiert, moet die daarvoor over voldoende structurele middelen beschikken. Indien de ouders de webactiviteit vergoedt, zou overwogen kunnen worden dat de overheid middelen voorziet om de financiële drempel voor sommige ouders te verlagen om zo een toegankelijk webaanbod te realiseren (bvb. een sociaal tarief voor activiteiten in het web,...).

- Het concept buurtgerichte buitenschoolse opvang met nest- en webfunctie is deels gebaseerd op het Bredeschoolgedachtegoed¹⁴. Waar de Brede School gericht is op de brede ontwikkeling van alle kinderen en jongeren door het ondersteunen en/of creëren van een brede leer- en leefomgeving op school, in het gezin en in de vrije tijd, richt 'buurtgerichte buitenschoolse opvang met nest en webfunctie' zich vooral naar spelmogelijkheden en ontplooiingskansen van kinderen in de vrije tijd (Joos, Ernalsteen, Lanssens & Engels, 2006). De nest- en webfunctie van een buurtgerichte buitenschoolse opvang wil voor kinderen in de eerste plaats een gevarieerd kwalitatief buitenschools aanbod realiseren, dat aansluit bij hun individuele behoeften. Aangezien Brede Scholen diverse praktijken met eigen doelstellingen bevatten, worden vanuit een theoretisch oogpunt vaak zes profielen van een Brede School naar voor geschoven: het gelijkkansenprofiel, het verrijkingprofiel, het zorgverbredingsprofiel, het opvangprofiel, het wijk- en buurtprofiel en het clusterprofiel (Pirard, Ruelens & Nicaise, 2004). 'Buurtgerichte buitenschoolse opvang met nest- en webfunctie' sluit aan bij het opvangprofiel en het buurtprofiel binnen de Bredeschoolprojecten. 'Buurtgerichte buitenschoolse opvang' fungeert in die zin als één van de mogelijke profielen om een Bredeschoolproject op te starten.

¹⁴ Zie inleiding

Door de grote theoretische overeenkomst, is afstemming op microniveau nodig om alle synergieën te benutten en overlapping te vermijden. In de wijk Kuregem zijn twee stuurgroepen werkzaam: één vanuit het Bredeschoolproject 'spelen in verbondenheid' en één vanuit IBO KIK als buurtgerichte buitenschoolse opvang. Deze twee netwerken hebben gelijkaardige doelstellingen en hebben deze doelstellingen op elkaar afgestemd, zodat de vrijetijdsactiviteiten inhoudelijk (soort activiteiten) en organisatorisch (tijdstip en plaats van de activiteiten) complementair zijn. Zo staat het intersectorale samenwerkingsverband rond IBO KIK in voor een laagdrempelig en gevarieerd aanbod na school, terwijl het Bredeschoolproject instaat voor een aanbod tijdens de middagpauzes op schooldagen en tijdens het weekend. Er worden bovendien gezamenlijke taalkampen georganiseerd tijdens de vakanties. Ook bij de samenwerking tussen de verschillende partners voor de webwerking van IBO De Verliefde Wolk, wordt het bestaand netwerk Brede School Molenbeek (BRoM) optimaal benut om overleg te plegen.

Wanneer men in een buurt wil samenwerken in een netwerk om bepaalde noden gezamenlijk aan te pakken, is het aangewezen om in de eerste plaats de bestaande netwerken te benutten. Netwerking is immers een intensief engagement voor alle partners en meer een middel dan een doel op zich. Enkel als dergelijke netwerken niet bestaan, kunnen er nieuwe netwerken op poten gezet worden. Wanneer er meerdere netwerken bestaan die gelijkaardige doelstellingen behartigen, moet bekeken worden of het opportuun is om deze netwerken eventueel samen te voegen. Van netwerken die gelijkaardige doelstellingen hebben in eenzelfde regio, is het niet de bedoeling dat zij concurrenten worden. Uit de praktijkverhalen blijkt dat lokale afstemming niet altijd eenvoudig is. Naast lokale afstemming op microniveau is ook afstemming op het lokaal beleidsniveau nodig om deze dynamiek te versterken en duidelijkheid te scheppen voor organisaties en scholen in verschillende buurten.

- Op praktijkniveau worden bruggen geslagen tussen organisaties van welzijn, onderwijs, cultuur, sport en jeugd. Intersectorale samenwerking op lokaal beleidsniveau is essentieel om deze dynamiek te versterken en duurzamer te maken.
- Vanuit de logica van een meersporenbeleid – de buitenschoolse opvangfunctie moet niet langer bekeken worden vanuit het perspectief van de aanbieder, maar vanuit het perspectief van het kind – kan de strakke opdeling in sectoren als jeugdwerk, onderwijs en kinderopvang dit gedachtegoed bemoeilijken. Het is aangewezen om de toekomstige mogelijkheden van een structureel transversaal beleidsoverleg op lokaal beleidsniveau en op Vlaams niveau, te onderzoeken. Dit overleg zou kunnen instaan voor het ontwikkelen en realiseren van een duurzaam meersporenbeleid, in het belang van de ontplooiingskansen van elk kind.

Literatuurlijst

Grouwels, B. (2007). *Lokaal beleidsplan kinderopvang en preventieve gezinsondersteuning. Actualisatie van de beleidsnota 2004-2009 kinderopvang en preventieve kinderopvang*. Brussel: VGC.

Hajer, F. (2001). Ruimte voor vrije tijd. Vrije tijd als ontwikkelingsmilieu, met en zonder volwassenen. In Van Oenen, S. & Hajer, F. (red.) *De school en het echte leven. Leren binnen en buiten school* (pp.37-49). Utrecht: NIZW.

Heiden, S., Arents, S. & Vandenbroeck, M., (2003). *Buitenschoolse opvang in een (Brusselse) grootstedelijke context. Praktijk, pedagogiek en beleid van een meersporenbeleid*. Eindrapport. Gent-Brussel: VBJK-VGC.

Joos, A., Ernalsteen, V., Lanssens, A., & Engels, M. (2006). *Brede School in Vlaanderen en in Brussel. Visietekst*. Gent-Brussel: Steunpunt Gelijke Onderwijskansen - Vlaamse Overheid.

L'Enfant, R.. (2008a). *Samenwerking en netwerkvorming in de praktijk*. Steunpunt Gelijke Onderwijskansen - Brede School.

L'Enfant, R.. (2008b). Samenwerking tussen organisaties: handvaten voor een praktijk van netwerkvorming. In Desmet, A., Baert, H., Bouverne - De Bie, M., & Verbeke, L. (red.) *Handboek samenlevingsopbouw in Vlaanderen* (pp.55-59). Brugge: die Keure.

Lokaal overleg Buitenschoolse Kinderopvang (2002). *Beleidsplan Lokaal Overleg Buitenschoolse Kinderopvang in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 2002-2005*. Brussel: VGC.

Pirard, F., Ruelens, L., Nicaise I. (2004). *Naar een Brede School in Vlaanderen*. Leuven: HIVA.

Somers, A., et al. (1998), *De school is uit. Handboek voor de buitenschoolse opvang*. Gent: VBJK.

Vandenbroeck, M. (2005) De maatschappelijke rol van kinderopvang. In Vandenbroeck, M. (red.). *Pedagogisch management in de kinderopvang*. (pp. 74-79). Amsterdam-Gent: SWP-VBJK.

Van Wyck, R. (1996) *Bofferds: 8 speelse werkvormen van kinderopvang*. Purmerend: IMCO.

Vogels, M. (2002). *Beleidsbrief buitenschoolse opvang*. Brussel: Ministerie van Welzijn, Gezondheid en Gelijke Kansen.

www.kindengezin.be

www.vgc.be

www.vbjk.be

www.bredeschool.be, www.ond.vlaanderen.be/bredeschool/, www.steunpuntdiversiteitenleren.be

Bijlage

Onderstaande visietekst verduidelijkt wat 'buurtgerichte buitenschoolse opvang met nest- en webfunctie' precies inhoudt. Enerzijds geeft deze visietekst de contouren van dit concept weer. Anderzijds wil ze voldoende ruimte voor opvanginitiatieven scheppen om dit kader in te vullen naargelang de eigen context. De visie is tot stand gekomen in nauwe samenwerking met de Brusselse reflectiegroep buitenschoolse opvang.

1. Buitenschoolse opvang in en met de buurt

Waarom?

Er zijn verschillende voorzieningen die samen het aanbod buitenschoolse opvang verzorgen: opvanggezinnen of kinderdagverblijven, scholen of Initiatieven Buitenschoolse Opvang. Wat de IBO's onderscheidt van de andere voorzieningen die ook een functie buitenschoolse opvang kunnen opnemen, is dat deze IBO's volledig geënt zijn op deze functie. Het is de kernactiviteit van het initiatief, ze zijn specifiek en exclusief gericht op de buitenschoolse opvang van kinderen uit de basisschool (Somers, 1998). De opvang gebeurt dan ook in afzonderlijke, speciaal ingerichte lokalen waar kinderen na schooltijd blijven tot hun ouders hen weer komen oppikken. Door kinderen onder te brengen in afzonderlijke ruimten of locaties, worden kinderen in een IBO soms onbewust afgesloten van de buitenwereld. Ze hebben weinig toegang tot andere vrijetijdsvoorzieningen in hun buurt zoals sportclubs, jeugdwerkorganisaties, muziekateliers en andere culturele initiatieven. Een contraproductief effect van de klassieke invulling van een IBO is dat kinderen minder kunnen deelnemen aan het buurtleven rondom hen of aan de samenleving (Heiden, Arents, & Vandenbroeck, 2003).

Kinderen moeten kansen krijgen om de buurt te leren kennen, om zich te bewegen in hun buurt en zo mee vorm te geven aan de buurt en de samenleving (Ecce ama!, 2008). Het is een moeilijke opdracht gezien de grootstedelijke context waarin men werkt, maar het doet geen afbreuk aan de noodzaak ervan (Heiden, Arents, & Vandenbroeck, 2003). IBO's kunnen als het ware de rode loper naar de bredere wereld voor de kinderen uitrollen. Door de focus van het IBO te verleggen naar het IBO én de ruimere context, ondersteunen we kinderen in hun autonomie om deel te nemen aan die bredere wereld. Kinderen leren zo omgaan met diverse personen, organisaties, contexten,...

Kritische kanttekening buurt

Aan het begrip 'buurt' kunnen er verschillende betekenissen worden verleend. Het kan een fysiek begrensde ruimte zijn of 'de buurt' kan verwijzen naar de subjectieve betekenis die bewoners verlenen aan hun buurt. Kenmerkend hierbij is dat verschillende individuen en groepen verschillende definities

van hun woonomgeving hanteren. De buurt kan ook gedefinieerd worden aan de hand van het daadwerkelijke gebruik van ruimtes in de buurt: hoe bewegen mensen zich concreet in de buurt en welke betekenis wordt hieraan verleend (De Visscher, 2008)?

De verschillende manieren waarop een 'buurt' kan ingevuld worden, wijzen op de gelaagdheid en de complexiteit van het begrip. Alvorens buurtgericht te werken, moeten we bewust nadenken over wat de buurt voor iemand kan betekenen. Daarom moet men de buurt in de eerste plaats begrijpen vanuit verschillende perspectieven (Penninx, 2003). Wanneer men de nadruk legt op een buurt in enge zin (bijv. territoriale afbakening), kan dit een contraproductief effect hebben: kinderen worden mogelijk opgesloten in een buurt waar onvoldoende aanbod is. In die zin moet men ruimer gaan kijken en de buurt definiëren als de omgeving en ruimere wereld waarin het IBO gevestigd is.

Hoe?

Om een meer buurtgerichte werking in een IBO te realiseren, schuiven we enkele aspecten naar voren (De Kimpe & Vandenbroeck, 2005):

1) Een IBO maakt deel uit van de buurt en staat open voor de buurt

IBO's vormen geen eilanden op zich: ze zijn gelegen in een straat, een buurt of een wijk (Ecce ama!, 2008). Om ingebed te zijn in de buurt en duidelijk te maken dat men open staat voor de buurt en zijn bewoners, kan een IBO verschillende acties ondernemen. Zo kunnen begeleiders met de kinderen boodschappen doen in de buurt, er activiteiten organiseren, deelnemen aan wijkfeesten of andere activiteiten in de buurt of de buurtbewoners geregeld informeren over het eigen aanbod en dat van anderen (via de buurtkrant, folders of affiches in de wijk of in de buurtscholen). Men zet in dat geval zelf stappen om de kinderopvang in de buurt een gezicht te geven. Dit is uitermate belangrijk omdat we weten dat heel wat ouders en kinderen hun weg niet vinden naar de kinderopvang door een gebrek aan informatie, of omdat ze denken 'dat het toch niet voor hen is bedoeld'. Een IBO geeft door buurtgerichte acties bovendien aan betrokken te zijn bij de buurt en te willen bijdragen tot een aangename en leefbare buurt. Daardoor staat het initiatief dichter bij de mensen (De Kimpe & Vandenbroeck, 2005).

2) Een IBO onderhoudt contacten met andere sociale actoren uit de buurt

Het IBO maakt initiatieven bekend, waardoor organisaties elkaar beter kunnen leren kennen en zo de toegankelijkheid van hun aanbod kunnen verhogen. Men geeft op die manier vorm aan de sociale functie van het IBO. Bovendien kan deze aanpak de toegankelijkheid van andere organisaties uit de buurt helpen verhogen. Zo levert het IBO een bijdrage aan een sociaal rechtvaardigere samenleving. Doordat organisaties elkaar beter kennen, kunnen ze immers gerichter doorverwijzen en zorgen voor een 'warme overdracht'. (Boudry, Claesen et al., 2005).

3) *Een IBO werkt samen met organisaties uit de buurt*

Elke kind moet zijn/haar persoonlijkheid ten volle kunnen ontplooiën en hiervoor voldoende leefervaring opdoen. Voorzieningen en scholen die met kinderen werken zijn expliciet of impliciet gericht op het vergroten van ontplooiingskansen van kinderen op allerlei vlakken. Een grootstad wordt echter gekenmerkt door problemen, noden en knelpunten die deze ontplooiing in de weg kunnen staan. Zo zijn er voor kinderen diverse noden wat betreft de leefbaarheid in de buurt. Er is een tekort aan geschikte speelruimten (groene ruimten, speelpleintjes, parken, exclusieve infrastructuur). Voor kinderen is het door het drukke en onveilige verkeer evenmin evident om buiten te spelen of zich in de buurt te verplaatsen. Daarnaast stellen we diverse sociale en pedagogische noden voor kinderen vast. Er is een gebrek aan een toegankelijk en gevarieerd aanbod in Nederlandstalige vrijetijdsinitiatieven voor alle kinderen. Kinderen moeten de kans krijgen om in hun leefomgeving heel wat speelmogelijkheden te ontdekken. Hoe gevarieerder het aanbod, hoe meer het kan aansluiten bij de individuele behoeftes van kinderen.

Om een antwoord te vinden op deze en andere noden en knelpunten in het belang van elk kind uit de buurt, is het voor voorzieningen of scholen zinvol om samen te werken met partners en andere sociale actoren uit de buurt. Scholen en voorzieningen die op zichzelf aangewezen zijn, kunnen deze noden en knelpunten minder makkelijk lenigen. Door de handen in elkaar te slaan en elkaars hulpbronnen en sterktes te benutten, is de groep beter gewapend tegen bestaande knelpunten die elk kind ervaart (L'Enfant, 2008a; L'Enfant, 2008b). Via een nauwe samenwerking met partners uit de buurt kan ook de buitenschoolse opvang mee zorgen voor een rijker buurtleven, waar voor kinderen heel wat te beleven valt. Het IBO heeft daarom naast de klassieke nestfunctie, eveneens een webfunctie.

2. Nest- en webfunctie van een buurtgerichte buitenschoolse opvang

Wanneer we spreken over een buitenschoolse opvang die zijn focus verlegt van het IBO naar het IBO en de ruimere omgeving, onderscheiden we twee functies binnen de werking: een nest- en webfunctie.

*De **nestfunctie** betekent dat de opvang een **veilig nest** voor kinderen is. Men creëert er een veilige en geborgen omgeving waar kinderen (zelf)vertrouwen vinden en van waaruit zij 'vertrekken' naar het activiteiten aanbod in samenwerking met externe partners. De kinderen nemen in het nest deel aan geleide of vrije activiteiten, of blijven er als ze ervoor kiezen om niet aan het aanbod deel te nemen. Echte vrije tijd is dus speeltijd en dat betekent dat het kind zelf kan bepalen wat het doet. Niet alle kinderen willen een gestructureerd aanbod. Kinderen hebben soms ook nood aan ongestructureerde vrije tijd die ze zelf vorm kunnen geven (Somers, 1998; Van Oenen & Wardekker, 2001).*

De **webfunctie** betekent dat het IBO als een **vertakking naar de buurt** fungeert. Als buitenschoolse opvang staat men in voor het creëren van een gevarieerd keuzeaanbod van vrijetijdsactiviteiten voor kinderen, in samenwerking met partners uit de buurt. Men zorgt ervoor dat kinderen kunnen inspikken op het aanbod dat er in de buurt is. Men bouwt daarom een netwerk uit om de toegankelijkheid van de eigen voorziening en andere voorzieningen voor kinderen uit de buurt, te vergroten. Door het aanbod onderling te verbinden, wordt het toegankelijker. Als buitenschoolse opvang haalt men enerzijds de buurt naar binnen en reikt men anderzijds een hand aan de buurt. Concreet betekent dit dat het keuzeaanbod gerealiseerd kan worden door activiteiten van lokale partners in de lokalen van de buitenschoolse opvang of door activiteiten in de lokalen van de lokale partners. Kinderen maken hierdoor deel uit van hun buurt en krijgen de kans zich in deze buurt te bewegen.

Terwijl het nest eigenlijk de klassieke opvang na schooltijd is, fungeert het web als een aanvulling op het eigen aanbod van de buitenschoolse opvang, waar het kind al dan niet vrijwillig aan kan deelnemen. De uitbouw van een netwerk met partners in de buurt is een verrijking voor het aanbod, maar kan een verarming voor de kwaliteit van de buitenschoolse opvang betekenen als er geen sterke uitvalsbasis is (Heiden, Arents & Vandenbroeck, 2003; Pirard, Ruelens & Nicaise, 2004).

3. Krachtlijnen van buurtgerichte buitenschoolse opvang

Vanuit de nest- en webfunctie van de buitenschoolse opvang worden volgende krachtlijnen naar voren geschoven:

Organiseren van een gevarieerd aanbod voor kinderen na school via netoverschrijdende en intersectorale samenwerkingsverbanden

De buitenschoolse opvang staat in voor het creëren van een keuzeaanbod van vrijetijdsactiviteiten dat in samenwerking met lokale partners wordt ontwikkeld. Vanuit deze webfunctie participeert het IBO aan een 'buurtgericht netwerk van verschillende vrijetijdsorganisaties (cultuur, sport, jeugd, onderwijs, welzijn), scholen en andere organisaties die een specifieke expertise hebben over de doelgroep (kinderen, ouders, buurt)'.

Een netwerk wordt gekenmerkt door actoren die onderling van elkaar afhankelijk zijn en zo samenwerken. Men organiseert gezamenlijke activiteiten om de voordelen voor de eigen organisatie of voor het geheel te vergroten, en de nadelen te beperken. De gemeenschappelijke activiteiten hebben betrekking op de centrale aspecten van de eigen werking (Suijs, 1999). Netwerken definiëren we als een *systematisch proces van ontmoeting waarbij de betrokkenen elkaar leren kennen en hun relatie versterken, waardoor voor elke partij meer hulpbronnen ter beschikking komen om de eigen doelstellingen te ondersteunen* (L'Enfant, 2008a; L'Enfant, 2008b).

Netwerken is geen doel op zich maar is vooral een middel om, in het belang van elk kind uit de buurt, noden en behoeften gezamenlijk aan te pakken. Bijkomende voordelen voor de partners zijn bijvoorbeeld de toegang tot schaarse middelen, het verwerven van erkenning, het verhogen van effectiviteit en efficiëntie (onder meer voor beleidsbeïnvloeding) en synergie: samen is meer mogelijk. Bovendien kan samenwerking ervoor zorgen dat een organisatie vooropgestelde doelen (beter) kan bereiken (Bronselaer, 2005).

De samenwerking in het netwerk vindt plaats op verschillende niveaus. Op het niveau van de verantwoordelijken of directies werkt men samen in een stuurgroep. Op het niveau van de begeleiders wordt samengewerkt om prikkelende activiteiten op maat van de kinderen te realiseren. Netwerken gaat dus verder dan louter overleggen. Terwijl het accent bij overleg ligt op 'samen praten', ligt het bij netwerken op 'samen doen'. Bij een overleg hebben de ondernomen acties geen consequenties voor de eigen organisatie. Er kan wel sprake zijn van gemeenschappelijke doelen, maar er wordt niet overgegaan tot intense samenwerking. Er kan ook sprake zijn van een gezamenlijke besluitvorming, maar die heeft geen invloed op de eigen autonomie of eigenheid van de betrokken actoren. Bij netwerken daarentegen is een gemeenschappelijk doel onontbeerlijk. In functie van dat gemeenschappelijke doel worden er acties ondernomen. Ze leiden tot een bezinning over de eigen opdrachten en de inzet van middelen van alle actoren. Alle partners delen een aanzienlijk stuk van hun eigen werking met elkaar, zonder volledig in elkaar op te gaan. Bovendien worden netwerken herkenbaar als een eigen zelfstandige entiteit (vaak ook met een eigen naam) (Suijs, 1999; Suijs, 2001).

Door intersectoraal te werken (onderwijs, jeugdwerk, jeugdorganisaties voor cultuur of sport en de kinderopvang) zijn er heel wat mogelijkheden tot kruisbestuiving, wat de werkingen alleen maar ten goede kan komen. Dit gebeurt bij alle actoren vanuit een eigen finaliteit, met respect voor elkaars mogelijkheden. Door netoverschrijdend te werken (over verschillende onderwijsnetten heen), bereikt men een grotere diversiteit binnen de groep kinderen. De populatie leerlingen van verschillende scholen kunnen verschillen op socio-economisch en etnisch-cultureel vlak. Het zou daarenboven inefficiënt zijn om een netwerk in een buurt uit te bouwen voor elke school apart (Heiden, Arents & Vandenbroeck, 2003).

In sommige buurten bestaan reeds netwerken of platformen die onder andere een kwalitatief laagdrempelig vrijetijdsaanbod voor kinderen en ouders in de buurt willen creëren (cfr. Brede School,...). Als buurtgerichte buitenschoolse opvang is het aangewezen om deze bestaande netwerken te benutten. Als dergelijke netwerken niet bestaan, moeten er nieuwe op poten gezet worden. Het netwerk kan gecoördineerd worden door verschillende partners uit verschillende sectoren (cultuur, sport, jeugd, onderwijs, welzijn).

Drempelverlagend zijn naar vrije tijdsorganisaties en andere organisaties in de buurt

Partners die samenwerken hebben onderling een toeleidingsfunctie. Het IBO fungeert vanuit de webfunctie als 'rode loper' naar de ruimere buurt. Door een gezamenlijk aanbod te realiseren met partners, komen de kinderen en ouders die ingeschreven zijn in de buitenschoolse opvang, in contact met andere organisaties en scholen uit de buurt. Ook de kinderen en ouders die ingeschreven zijn in scholen of andere organisaties komen in contact met het IBO. Door organisaties te verbinden, worden de drempels voor ouders en kinderen verlaagd. Het aanbod van het IBO en de partnerorganisaties wordt op die manier beter bekend gemaakt bij zo veel mogelijk ouders en kinderen uit de buurt. Ouders zijn immers niet altijd even goed geïnformeerd over het bestaande aanbod in de buurt.

Door de toeleidingsfunctie kunnen kinderen doorstromen naar een vrijetijdsactiviteit op maat. De buitenschoolse opvang en andere organisaties en scholen van het netwerk zijn dus geen concurrenten, maar proberen gezamenlijk zoveel mogelijk kinderen en ouders toe te leiden tot het plaatselijke vrije tijdsaanbod. Ook kan het IBO de kinderen en ouders gericht doorverwijzen naar scholen of welzijnsorganisaties in de buurt. Welzijn gaat immers over het participeren van mensen aan diverse domeinen van het maatschappelijke leven zoals arbeid, onderwijs, het sociaal-cultureel leven, huisvesting en gezondheid. Het welzijnsveld kan echter ook een kluwen zijn: ouders en kinderen kunnen verloren lopen in dit labyrint

Aandacht voor het delen van infrastructuur

Specifiek aan een grootstad is het gebrek aan geschikte infrastructuur, spelmogelijkheden en groene ruimten. In een grootstad beschikken IBO's, scholen, vrijetijdsorganisaties, buurtorganisaties, welzijnsorganisaties,... vaak over onvoldoende exclusieve infrastructuur om een initiatief uit te bouwen. De beschikbare ruimtes uit de buurt moeten daarom maximaal benut worden. Enerzijds kan, door kinderen in de infrastructuur van partnerorganisaties onder te brengen, extra ruimte in de infrastructuur van de buitenschoolse opvang zelf worden gecreëerd. Zo kunnen meer kinderen worden opgevangen en kan de buitenschoolse opvang een bijdrage leveren aan het bestaande plaatstekort in de sector. Anderzijds kan een buitenschoolse opvang zijn infrastructuur beschikbaar stellen voor partnerorganisaties uit de buurt.

Het delen van infrastructuur zorgt, naast een pragmatisch motief dat inspeelt op bestaande noden en knelpunten op het vlak van leefbaarheid voor kinderen in een grootstad, ook voor een sociaal-pedagogische motief. Kinderen bewegen zich letterlijk *in* de buurt, door naar andere locaties te gaan. Ze participeren in de buurt en blijven niet de hele dag op eenzelfde locatie (school en buitenschoolse opvang). De leefwereld van kinderen wordt enerzijds verruimd naar de buurt. Wanneer men partnerorganisaties uitnodigt om de infrastructuur van de buitenschoolse opvang te gebruiken, haalt de buitenschoolse opvang anderzijds de buurt naar binnen.

Kinderen beschouwen als actieve participanten in de buurt

Het is onmogelijk een goede kinderopvang en een vrijetijdsaanbod af te stemmen op de noden en behoeften van de buurt, zonder in dialoog te gaan met de kinderen zelf. Kinderen worden erkend als actieve partners, hoe jong ze ook zijn. Ze zijn lid van de buitenschoolse opvang en van hun familie, die op hun beurt deel uitmaakt van een leefgemeenschap, een buurt en een ruimere samenleving. Samen met de kinderen tracht men een participatieve opvang te creëren die alle aspecten van hun identiteit ondersteunt en hun gezin en context erkent, waardeert en betreft (Ecce ama!, 2008). De buitenschoolse opvang schept op die manier de nodige voorwaarden om een brede sociale experimenteeruimte voor kinderen te waarborgen (Somers, 1998).

Kinderen kunnen zowel participeren binnen de buitenschoolse opvang als in de buurt. Om een voedingsbodem voor kinderp participatie op buurtniveau te creëren, is het een vereiste dat kinderp participatie in de buitenschoolse opvang zelf reeds genoeg draagvlak heeft. Kinderp participatie betreft zowel de algemene als de individuele belangen van het kind. Op het niveau van de algemene werking en het algemeen aanbod van de buitenschoolse opvang en van de buurt, kan participatie op verschillende manieren vorm krijgen: kinderen informeren, hen consulteren, overleggen met kinderen, kinderen laten meebeslissen of ze zelfstandig laten beslissen. Op individueel niveau moeten kinderen voldoende kansen krijgen om zelf de keuzes te maken die aansluiten bij hun eigen behoeften of om mee activiteiten te bedenken en uit te werken. De buitenschoolse opvang vindt plaats buiten de schooltijd en moet door de kinderen als 'vrije' tijd worden beleefd. Voor heel wat kinderen kan dit betekenen dat ze zich uitleven in vrij spel of rusttijd genieten in de buitenschoolse opvang, of dat ze een 'begeleide' activiteit uit een aanbod kiezen (Somers, 1998).

Ouders beschouwen als actieve participanten in de buurt

Het functioneren van een goede opvang en het afstemmen van het vrijetijdsaanbod op de noden en behoeften van de buurt, kan niet zonder in dialoog met ouders aan te gaan (De Kimpe & Vandenbroeck, 2005). Ouders kunnen een rijke bron aan informatie zijn. Zij wonen immers in de buurt. Om kinderen te doen doorstromen tussen de verschillende organisaties en scholen, fungeren ouders als belangrijke schakels. Soms zijn het de kinderen die ouders toeleiden naar organisaties in de buurt en soms zijn het de ouders die een doorslaggevende rol spelen of hun kinderen al dan niet doorstromen naar organisaties in de buurt. Bij de bekendmaking van het vrijetijdsaanbod van de buitenschoolse opvang en de partners, kunnen ouders bovendien mond-aan-mondreclame maken bij andere ouders uit de buurt.

Om een voedingsbodem voor ouderparticipatie op buurtniveau te creëren, is het van belang dat ouderparticipatie in de buitenschoolse opvang zelf voldoende draagvlak heeft. Het erkennen en ondersteunen van ouders als eerste opvoeders, het uitbouwen van een partnerrelatie met hen en het

betrekken van ouders bij het beleid van de opvang, vormen de basis van een participatieve werking (Ecce ama!, 2008). Ouderparticipatie betreft dus zowel algemene als individuele belangen van ouders en kinderen. Ook ouders kunnen op het niveau van de algemene werking en het algemeen aanbod van de buitenschoolse opvang en van de buurt op verschillende manieren participeren, gaande van louter geïnformeerd worden tot het zelfstandig beslissingen kunnen nemen. Op individueel niveau moeten ouders voldoende kansen krijgen om samen met de kinderen keuzes te maken of hen te ondersteunen wanneer ze een keuze maken in het aanbod.

4. Literatuurlijst

Boudry, C., Claesen, R., Peeters, J. et al. (2005). Omgaan met diversiteit. In M. Vandenbroeck (red.), *Pedagogisch management in de kinderopvang*. (pp. 80-102). Amsterdam: SWP.

Bronselaer, J. (2005). Netwerkrelaties tussen zorgvoorzieningen: een geïntegreerde analyse van determinerende factoren, kosten en baten. *Tijdschrift voor Welzijnswerk*, 29, (268), 5-18.

De Kimpe, C. & Vandenbroeck, M. (2005). Buurtgerichte kinderopvang in Vlaanderen. In M. Vandenbroeck (red.), *Pedagogisch management in de kinderopvang*. (pp. 80-102). Amsterdam: SWP.

De Visscher, S., (2008). De buurt als socialisatiekader: een driedimensionele belevenis. In Desmet, A., Baert, H., Bouverne-De Bie, M., & Verbeke, L. (red.). *Handboek samenlevingsopbouw in Vlaanderen* (pp.55-59). Brugge: die Keure.

Ecce ama!, (2008). *Kinderopvang met sociale functie. Een plaats waar kinderen, ouders, medewerkers en buurt elkaar ontmoeten*. Gent: VBJK.

Heiden, S., Arents, S. & Vandenbroeck, M., (2003). *Buitenschoolse opvang in een (Brusselse) grootstedelijke context. Praktijk, pedagogiek en beleid van een meersporenbeleid*. Eindrapport. Gent-Brussel: VBJK-VGC.

L'Enfant, R. (2008a). *Samenwerking en netwerkvorming in de praktijk*. Steunpunt Gelijke Onderwijskansen- Brede School.

L'Enfant, R. (2008b). Samenwerking tussen organisaties: handvaten voor een praktijk van netwerkvorming. In Desmet, A., Baert, H., Bouverne-De Bie, M., & Verbeke, L. (red.) *Handboek samenlevingsopbouw in Vlaanderen* (pp.55-59). Brugge: die Keure.

Penninx, K. (2003). *De stad van alle leeftijden. Een intergenerationele kijk op lokaal sociaal beleid*. Utrecht: NIZW.

Pirard, F., Ruelens, L., Nicaise I. (2004). *Naar een brede school in Vlaanderen*. Leuven: HIVA.

Somers, A. et al. (1998). *De school is uit. Handboek voor de buitenschoolse opvang*. Gent : VBJK.

Suijs, S. (1999). De magie van (interorganisationele) netwerken. *Gids Sociaal en Educatief werk*. 24, 119-142.

Suijs, S. (2001). Abracadabra. De magie van (interorganisationele) netwerken? *Welzijns-gids – Welzijnszorg, Methodiek*, (39), 81-105.

Van Oenen, S. & Wardekker, W. (2001). De breedte van het nieuwe leren: over identiteitsontwikkeling en ervaringsaanbod. In Van Oenen, S. & Hajer, F. (red.) *De school en het echte leven. Leren binnen en buiten school* (pp.17-36). Utrecht: NIZW.

